„PHILOLOGICAL STUDIES“ – Славистичко меѓународно интердисциплинарно списание од областа на хуманистичките науки

Издавач

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Институт за македонска литература – Скопје

***Philological Studies,* Vol. XXIV No. 2 (2026)**

Главен уредник

проф. д-р Јасмина Мојсиева-Гушева – Институт за македонска литература, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Македонија

Извршен уредник:

д-р Тамара Ќупева – Институт за македонска литература. Скопје, Северна Македонија

Уредувачки одбор

проф. д-р Ивица Баковиќ – Факултет за хуманистички и општествени науки, Универзитет во Загреб, Хрватска

д-р Бојан Чолак – Институт за литература и уметност, Белград, Србија

д-р Нина Дитмајер-Прандо – Институт за словенечка литература и литературни студии, Љубљана, Словенија

проф. д-р Роберт Ходел – Институт за славистички студии, Универзитет во Хамбург Германија

проф. д-р Бранко Тошовиќ – Институт за славистички студии, Универзитет „Карл-Франц“ во Грац, Австрија

проф. д-р Оксана Микитенко – Институт за: уметнички студии, фолклор и етнологија „Максим Рилски“, Национална академија на науки на Украина, Киев, Украина

СОДРЖИНА / CONTENT

Предговор (мк) 17

Preface (en) 18

Предговор (ср) 19

Predgovor (sl) 20

Predgovor (hr) 21

Филозофски и културолошки проблеми / Philosophical-Cultural Problems

Ангелина Бановиќ-Марковска / Angelina Banović-Markovska

ВРЕМЕНСКАТА ДИМЕНЗИЈА НА ВИСТИНАТА КАЈ ДОСТОЕВСКИ И БУЛГАКОВ /

THE TEMPORAL DIMENSION OF TRUTH IN DOSTOEVSKY AND BULGAKOV 25-52

Историја и филологија / History and Philology

Дарин Ангеловски / Darin Angelovski

КАНОНСКАТА ПРЕТСТАВА ЗА ТВОРЕШТВОТО НА ПИСАТЕЛОТ ИВАН ТОЧКО И НЕГОВАТА НЕОБЈАВЕНА КНИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦА /

THE CANONICAL REPRESENTATION OF IVAN TOČKO'S WORK AND HIS UNPUBLISHED WRITINGS FOR CHILDREN 55-67

Јазикот во историско-културолошки контекст (компаративен аспект) / Word in Historical and Cultural Context (Comparative Aspect)

Андреј Стојановски / Andrej Stojanovski

ПАРОДИЈАТА И ХИПЕРБОЛАТА / PARODY AND HYPERBOLE . 71-92

Литературата во интеркултурен контекст / Literature in Intercultural Context

Вељко С. Ивановић / Veljko S. Ivanović

ИДИОТ СТАНИСЛАВА ВИНАВЕРА: *РАТНИ ДРУГОВИ* И ТРАГОВИ РУСКЕ КУЛТУРЕ /

THE IDIOT OF STANISLAV VINAVER: *WAR COMRADES* AND MARKS OF RUSSIAN CULTURE 95-129

Јована Караникиќ Јосимовска, Анастасија Ѓурчинова / Jovana Karanikikj Josimovska, Anastasija Gjurčinova

ИТАЛИЈАНСКИТЕ ПРЕВОДИ НА МАКЕДОНСКИТЕ КЛАСИЦИ:КОНЕСКИ И УРОШЕВИЌ ПРЕД ЧИТАТЕЛИТЕ ВО ИТАЛИЈА /

ITALIAN TRANSLATIONS OF MACEDONIAN CLASSICS: KONESKI AND UROŠEVIĆ FOR ITALIAN READERS 131-155

Ivica Baković

MAKEDONSKI KLASICI U HRVATSKOJ: PRIJEVODNA RECEPCIJA MAKEDONSKE KNJIŽEVNOSTI I MAKEDONSKOG KNJIŽEVNOG KANONA U HRVATSKOJ OD 1991. DO 2025. /

MACEDONIAN CLASSICS IN CROATIA: THE TRANSLATIONAL RECEPTION OF MACEDONIAN LITERATURE AND THE MACEDONIAN LITERARY CANON IN CROATIA FROM 1991 TO 2025 157-196

Ivana Latković, Ana Marić

SPISATELJICE U, OKO I ONKRAJ KANONA JUŽNOSLAVENSKIH KNJIŽEVNOSTI /

WOMEN WRITERS WITHIN, AROUND, AND BEYOND THE CANON OF SOUTH SLAVIC LITERATURES 197-225

Снежана Николић / Snežana Nikolić

БАГДАЛА (1954) КАО ЗАЧЕТАК ПОЕТИКЕ ФРАГМЕНТАРНОСТИ И КОЛАЖИРАЊА У СТВАРАЛАШТВУ ДУШАНА МАТИЋА /

BAGDALA (1954) AS THE ORIGIN OF THE POETICS OF FRAGMENTARINESS AND COLLAGE IN THE OEUVRE OF DUŠAN MATIĆ 227-249

Гоце Смилевски / Goce Smilevski

ЗОШТО МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ Е ОТСУТНА ОД *ЗАПАДНИОТ КАНОН* НА ХАРОЛД БЛУМ? /

WHY MACEDONIAN LITERATURE IS ABSENT FROM HAROLD BLOOM'S *WESTERN CANON* 251-267

Марко С. Тошовић / Marko S. Tošović

УСМЕНА ПРИЧА И ТИШИНА У РОМАНУ КОД ХИПЕРБОРЕЈАЦА МИЛОША ЦРЊАНСКОГ /

ORAL STORYTELLING AND SILENCE IN THE NOVEL AMONG THE HYPERBOREANS BY MILOŠ CRNJANSKI 269-290

Jakov Milovac

ĐAVOLSKA ZVIJERI, ČUDNO SAZDANA: FOKALIZACIJA I ROD U IGRI S ĐAVOLOVIM REPOM VITOMILA ZUPANA /

DEVILISH BEAST, STRANGELY MADE: FOCALIZATION AND GENDER IN VITOMIL ZUPAN'S GAME WITH THE DEVIL'S TAIL... 291-306

Марија С. Цветићанин / Marija S. Cvetićanin

ОБЛИЦИ СМЕХА У ПРИПОВЕДНОМ СТВАРАЛАШТВУ ЛАЗЕ ЛАЗАРЕВИЋА /

FORMS OF LAUGHTER IN THE NARRATIVE CREATION OF LAZA LAZAREVIĆ 307-322

Matija Ivačić, Ivan Moharić

PANSLAVIZAM JÁNA KOLLÁRA U ODABRANIM DJELIMA HRVATSKIH ILIRSKIH PJESNIKA (ADOPCIJA I TRANSFORMACIJA)

JÁN KOLLÁR'S PAN-SLAVISM IN SELECTED WORKS OF CROATIAN ILLYRIAN POETS (ADOPTION AND TRANSFORMATION) 323-350

Современото општество во културата, јазикот и литературата / Modern Society in Culture, Language and Literature

Јасмина Мојсиева-Гушева / Jasmina Mojsieva-Gusheva

ПРИРОДАТА ВО МАКЕДОНСКИТЕ НАРОДНИ БАЛАДИ (Еколошки и семантички пристап) /

NATURE IN MACEDONIAN FOLK BALLADS (An Ecological and Semantic Approach) 353-375

Проучување на говорот и лингводидактика / Speech Studies and Language Didactics

Симона Груевска-Маџоска / Simona Gruevska Madjoska

СИНОНИМИЈАТА И ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКАТА АКУМУЛАЦИЈА ВО РОМАНИТЕ НА ГОЦЕ СМИЛЕВСКИ (Семантички и стилистички аспекти) /

SYNONYMY AND LEXICO-SEMANTIC ACCUMULATION IN THE NOVELS OF GOCE SMILEVSKI (Semantic and Stylistic Aspects) 379-400

Рецензии и информации / Reviews and Information

Тамара Бабић / Tamara Babić

О ЈЕДНОЈ ПРЕКООКЕАНСКОЈ ЧЕЖЊИ / ON A TRANSEOCEANIC LONGING 403-406

Наталија Благојевић / Natalija Blagojević

ИЗМЕЂУ ПОЈМА И ТУМАЧЕЊА: VADEMECUM КАО САВРЕМЕНИ ВОДИЧ КРОЗ ИСТОРИЈУ УМЕТНОСТИ /

BETWEEN CONCEPT AND INTERPRETATION: VADEMECUM AS A CONTEMPORARY GUIDE THROUGH ART HISTORY 407-409

Валентина Миронска-Христовска / Valentina Mironska-Hristovska

ХРИСТИЈАНСТВОТО ВО ЦРНОГОРСКИОТ ДУХОВЕН И КУЛТУРНОИСТОРИСКИ ИДЕНТИТЕТ /

CHRISTIANITY IN THE MONTENEGRIN SPIRITUAL AND CULTURAL-HISTORICAL IDENTITY 411-421

Љубица Д. Нешић / Ljubica D. Nešić

СВЕТИ САВА У ИСТОРИЈИ, ТЕОЛОГИЈИ И УМЕТНОСТИ /

SAINT SAVA IN HISTORY, THEOLOGY, AND ART..... 423-428

Билјана Ристовска-Јосифовска / Biljana Ristovska-Josifovska

ТРКАЛЕЗНАТА МАСА „АКАДЕМСКИОТ ПРОФИЛ НА КРСТЕ МИСИРКОВ“ – ПО ПОВОД 150-ГОДИШНИНАТА ОД РАЃАЊЕТО /

ROUND TABLE "THE ACADEMIC PROFILE OF KRSTE MISIRKOV" – ON THE OCCASION OF THE 150th ANNIVERSARY FROM HIS BIRTH (SKOPJE, 18 NOVEMBER 2024)..... 429-435

Бојан Чолак / Bojan Čolak

СИНТЕТИЧКИ ХОРИЗОНТИ НУШИЋЕВОГ ДЕЛА: О МОНОГРАФИЈИ *КЊИЖЕВНИ СВИЈЕТ БРАНИСЛАВА НУШИЋА* ГОРАНА МАКСИМОВИЋА /

SYNTHETIC HORIZONS OF NUŠIĆ'S WORK: ON THE MONOGRAPH *THE LITERARY WORLD OF BRANISLAV NUŠIĆ* BY GORAN MAKSIMOVIĆ..... 437-441

UDK: 821.163.3:811.163.42'255.4

MAKEDONSKI KLASICI U HRVATSKOJ: PRIJEVODNA RECEPCIJA MAKEDONSKE KNJIŽEVNOSTI I MAKEDONSKOG KNJIŽEVNOG KANONA U HRVATSKOJ OD 1991. DO 2025.

Ivica Baković
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-0760-6876

Ključne riječi: makedonska književnost, književni klasik, kanon, književno prevođenje, recepcija

Sažetak: U radu se predstavljaju rezultati istraživanja korpusa naslova iz makedonske književnosti prevedenih na hrvatski jezik i objavljenih kod hrvatskih nakladnika u periodu od 1991. do 2025. pri čemu se u fokus stavljaju klasici i kanon makedonske književnosti te njihova recepcija u navedenom periodu. Na temelju istraživanja provedenog tijekom 2025. i 2026. godine, primjećuje se znatan porast broja prevedenih naslova iz makedonske književnosti u odnosu na ranije razdoblje (od 1945. do 1991.), osobito ako se ima na umu da su gotovo svi zabilježeni naslovi prevedeni i objavljeni nakon 2000. godine. Rad donosi i analizu statusa koji u istraženom korpusu imaju klasici i kanonski autori i djela.

MACEDONIAN CLASSICS IN CROATIA: THE TRANSLATIONAL RECEPTION OF MACEDONIAN LITERATURE AND THE MACEDONIAN LITERARY CANON IN CROATIA FROM 1991 TO 2025

Ivica Baković
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-0760-6876

Keywords: Macedonian literature, literary classic, canon, literary translation, reception

Summary: The paper presents the results of research into a corpus of titles from Macedonian literature translated into Croatian and published by

Croatian publishers between 1991 and 2025. It focuses on the classics and the canon of Macedonian literature and on their reception during this period. The research, conducted in 2025 and 2026, shows a considerable increase in the number of translated titles from Macedonian literature compared to the earlier period (1945–1991). This is especially notable given that almost all of the recorded titles were translated and published after 2000. The paper also analyses the status that classics and canonical authors and works hold within the examined corpus.

I. Uvod: povijesni i teorijski okviri

Veze između hrvatske i makedonske književnosti i kulture imaju dugu i postojanu tradiciju koja, osobito iz današnje perspektive, seže i u doba prije nego što su se osigurali svi formalni uvjeti da bi se makedonsku književnost počelo prevoditi na hrvatski. Ovi se uvjeti u potpunosti ispunjuju tek konačnom standardizacijom makedonskog jezika i trenutkom kada postaje priznat i službeni jezik 1944. U okviru zajedničke države Jugoslavije ubrzo se već 1940-ih počinju javljati i prvi prijevodi s makedonskog na hrvatski (odnosno tada hrvatsko-srpski) te se počinje graditi prijevodni repertoar kao i slika makedonske književnosti u hrvatskoj kulturi. Tijekom narednih četrdesetak godina, sve do početka devedesetih, paralelno uz prijevode formira se i kanon makedonske književnosti (s jedne strane onaj do 1945, a s druge kanon na standardiziranom makedonskom jeziku nakon 1945), u kojem i prevođenje poprima važnu ulogu, kako unutar jugoslavenske međuknjiževne zajednice (Đurčinov 1987; Đurišin 1988; 1991; Kovač 2016), tako i izvan nje.

Pojam kanona u suvremenoj teoriji čini se razapet između estetskog i sociološkog shvaćanja, što je za potrebe ovog rada važno ukratko razjasniti. Estetsko shvaćanje kanon vidi kao skup djela čija je vrijednost imanentna i trajna te koja se nameću snagom vlastite originalnosti (Bloom 1994). Sociološko shvaćanje kanon razumije kao rezultat institucionalnih praksi, ponajprije školskog sustava, nakladništva, kritike, antologija i povijesti književnosti, kojima se raspodjeljuje i reproducira kulturni kapital (Guillory 1993). Za ovaj je rad sociološko shvaćanje operativnije jer omogućuje da se i prijevod, odnosno izbor djela za prevođenje i način njihova predstavljanja u

ciljnoj kulturi, promatra kao jedna od institucija koje sudjeluju u kanonizaciji.

Mogli bi se u tom procesu prepoznati temeljni mehanizmi kanonizacije, koje A. Assmann svodi na tri obilježja: strogu selekciju i isključivanje, izdvajanje djela iz izvornog vremena i konteksta te kult ličnosti, odnosno lik nacionalnog barda (prema Protrka 2008: 46-47), s obzirom da svaki prijevod bira neka djela umjesto drugih, prenosi ih u novi kontekst i u tom kontekstu stvara sliku autora. Zanimljivo je u tom kontekstu i to što se kanon makedonske književnosti formirao nakon 1945, a kanon suvremene književnosti zapravo je još uvijek u procesu formiranja, neki autori sada već kanonskih djela još stvaraju i sudjeluju u najnovijim tendencijama makedonske književnosti.

I kad je riječ o kanonu makedonske književnosti i njezinim klasicima, od 19. stoljeća hrvatska kultura ima značajnu ulogu. Iz pozicije suvremene makedonske književne historiografije, mogu se izdvojiti dva najreprezentativnija primjera. Prvi je djelatnost braće Dimitrija i Konstantina Miladinova i njihova povezanost s Josipom Jurajem Strossmayerom povodom tiskanja njihova zbornika *Bugarske narodne pjesme* 1861. kojem pripada središnje mjesto u makedonskom 19. stoljeću. Drugi trenutak je pojava temeljnog djela koje stoji na početku suvremene makedonske književnosti, prve pjesničke zbirke na makedonskom jeziku *Бели мугри* (*Bijela svitanja*) Koste Soleva Racina, objavljene u ilegali u Samoboru 1939. Zato i zbornik braće Miladinovih i Racinova zbirka zauzimaju središnje mjesto u makedonskom književnom (i kulturnom) kanonu, kao i u makedonsko-hrvatskim vezama.

No, nakon raspada Jugoslavije te uspostavljanja novih granica, slika o makedonskoj književnosti i njezin prijevodni kapital (usp. Casanova 1999) prestaju ovisiti o jugoslavenskim kulturnim politikama i institucijama zajedničkog književnog prostora (nakladnicima, školskim programima, književnim festivalima i manifestacijama). Umjesto toga počinju ovisiti o odlukama pojedinih nakladnika, o programima potpore prevođenju i o zalaganju malobrojnih posrednika, ponajprije prevoditelja, urednika i makedonista (usp. Kalogjera 2025). Zato se ovaj rad dotiče upravo posljednje (ili novije) faze hrvatsko-makedonskih kulturnih i

književnih veza, tj. one nakon 1991. godine koja se i uzima kao početna za istraživanje korpusa hrvatskih prijevoda makedonske književnosti.

Upravo se te „prijelomne godine" odvijaju promjene (jednako u Hrvatskoj kao i u Makedoniji) važne i za političku i za književnu povijest, pa i za povijest književnog prevođenja – i Hrvatska i Makedonija proglašavaju nezavisnost 1991. Izlazak iz okvira zajedničke države (osobito u hrvatskom slučaju) značio je i novo poglavlje i nove smjerove u kulturnoj politici, a osobito u odnosu prema bivšim jugoslavenskim republikama, što je ostavilo traga i na prevođenje s makedonskog jezika, ali i na dostupnost drugih književnosti bivše Jugoslavije u Hrvatskoj. No, 1991. je granična godina i u književnopovijesnom smislu i to iz nekoliko razloga. Te godine (gotovo simbolično) izlazi drugo izmijenjeno izdanje knjige *Makedonska književnost* grupe autora[1] u nakladi Školske knjige. Riječ je o priručniku i pregledu povijesti makedonske književnosti u kojem se daje integralan pregled makedonske književnosti od srednjeg vijeka do 1980-ih godina, koji stoga ima i važnu ulogu upravo u procesu formiranja makedonskog književnog kanona. Uz to, valja dodati da te iste godine izlazi i knjiga Zlatka Kramarića *Makedonske teme i dileme*, koja donosi nekoliko studija iz makedonske književnosti jednog od značajnijih hrvatskih makedonista. Kramarić se u toj knjizi dotiče i pitanja makedonskog književnog kanona, osobito s obzirom na razvoj makedonske proze. Konačno, nije zgorega spomenuti i ono što se te godine (ali ni nakon nje) nije dogodilo, a to je objava tada već dovršena prijevoda romana *I bol i bijes* (1963.) Slavka Janevskog[2], kapitalnog djela kanonskog autora i suvremenog makedonskog klasika. Sačuvani prijevod u mašinopisu dovršen je 1991., a potpisuje ga Borislav Pavlovski, no zbog burnih promjena tih godina, nikada nije objavljen. Tako ovaj neobjavljeni prijevod klasika najavljuje razdoblje od gotovo deset godina šutnje tijekom kojega neće biti

[1] Prvo izdanje objavljeno je 1988. Oba izdanja su objavljena u nakladi od 1500 primjeraka.

[2] Isti je roman uvršten u hrestomatiju V. Pavletića, *100 djela književnosti jugoslavenskih naroda* (Pavletić 1980).

prijevoda s makedonskog na hrvatski (izuzev onih povremenih u časopisima). Novih objavljenih prijevoda makedonske književnosti neće biti do kraja devedesetih, točnije do prozne antologije *Gospodari labirinta* B. Pavlovskog 1998., odnosno do romana *Vrijeme koza* L. Starove koji u prijevodu Mate Marasa izlazi 2000.

Važnost spomenuta povijesnog pregleda makedonske književnosti (Sazdov et al, 1991.) u tome je što se po prvi put integralna povijest makedonske književnosti objavljuje na hrvatskom (ali i uopće nekom stranom jeziku). Intencija skupine autora jasna je iz predgovora u kojem izražavaju nadu da su „ovim priručnikom ispunili prazninu nastalu nedostatkom djela takve vrste" i da su „napisali primjerenu knjigu namijenjenu nastavnicima i studentima književnosti, srednjoškolcima i svim čitaocima koji žele upoznati makedonsku literaturu" (isto: 5). Dakle, riječ jest o priručniku namijenjenom publici izvan Makedonije, ali ujedno i onoj publici unutar jugoslavenskog okvira tj. međuknjiževne zajednice. Osim toga, danas ostaje činjenica da je ovo jedan od rijetkih priručnika koji jezgrovito i jasno sažima povijest nacionalne književnosti od srednjovjekovnih početaka pismenosti do najrecentnijih pojava, i to „usmjeravajući pažnju na bitne odlike književnih opusa i pojedinih djela" (ibid: 6). Naime, do prvog izdanja 1988. nije ni na makedonskom jeziku postojao sličan priručnik pa ni povijest književnosti takvih razmjera. Tek 1990. godine Miodrag Drugovac objavljuje svoju opsežnu povijest makedonske književnosti (Drugovac 1990), ali samo 20. stoljeća. Tako spomenuti priručnik daje uvid u sve faze, razdoblja i epohe makedonske književnosti kroz poglavlja *Narodna književnost*, *Srednjovjekovna književnost*, *Nova makedonska književnost (19. stoljeće)*, *Književnost XX. stoljeća*, *Književnost za djecu* i *Književna kritika*. Nije zanemarivo i to što se time čini važan korak u formiranju makedonskog književnog kanona (ponajviše onog nakon 1945.) jer se, osobito u poglavlju o poslijeratnoj književnosti (koje potpisuje Georgi Stalev) već kristaliziraju opusi i ističu djela (čak i grafički) koja se može smatrati kanonskima, odnosno koji danas čine kanon (npr. B. Koneski, A. Šopov, S. Janevski, K. Čašule, Ž. Čingo i drugi).

Nakon Drugovčeve povijesti, u makedonskoj književnoj historiografiji još se nije pojavila integralna povijest nacionalne

književnosti koja bi uz pregled književnosti do 1940-ih uključivala i detaljan pregled književnosti nakon 1945. Zato je objavljeno više pregleda pa i antologija, što makedonskih, što inozemnih, koje jednako doprinose procesu kanonizacije (od kojih je posljednji *Makedonska poetika i stilistika* (Tošović; Koviloski 2025)). Od antologija valja izdvojiti obimnu antologiju makedonske književnosti koja obuhvaća najreprezentativnija književna ostvarenja od 9. do 21. stoljeća (Jakimovska-Tošić et al 2014.). Osim što se potvrđuje status književnicima starijih generacija (uz, naravno, kanonska djela do 1945), u antologiju se uvrštavaju i pripadnici mlađih generacija (koji se javljaju nakon 1990-ih) čiji se izabrani naslovi predstavljaju kao reprezentativni primjeri najnovijih tendencija u makedonskoj književnosti (među ostalima od V. Andonovskog, A. Prokopieva preko G. Smilevskog, L. Dimkovske do N. Madžirova, V. Martinovskog, R. Bužarovske). Upravo ova recentnija imena susreću se i u prijevodnim repertoarima makedonske književnosti na druge jezike pa tako i na hrvatski. Osim toga, s obzirom na ulogu institucija u formiranju kanona, nakon sličnih projekata izdavačkih kuća prije devedesetih, valja ovdje izdvojiti i dvije novije makedonske edicije koje predstavljaju klasike nacionalne književnosti. Prva je edicija „135 tomova makedonske književnosti" („135 тома македонска книжевност")[3] objavljena u izdavačkoj kući Mikena (Bitola) 2008. godine. U okviru ove edicije objavljeni su antologijski izbori pojedinih književnih razdoblja, izbori iz djela pojedinih autora (uglavnom poezija, kratka proza i esejistika) te pojedinačna djela izabranih autora svih generacija. Najnoviji takav projekt je „Edicija makedonski književni klasici" („Едиција македонски книжевни класици") izdavačke kuće Ars Lamina (Skopje) pokrenuta 2020. U ovoj je ediciji do 2026. objavljeno 48 knjiga kojima su obuhvaćena djela petnaestero autora (P. M. Andreevski, Ž. Čingo, G. Todorovski, Đ. Abadžiev, D. Solev, V. Urošević, P. Bakevski, O. Nikolova, Z.

[3] Cjelokupna je edicija objavljena i u prijevodu na engleski jezik. Elektronsko izdanje dostupno je na mrežnim stranicama projekta Digitalni resursi makedonskog jezika (DRMJ) Makedonske akademija nauka i umjetnosti (https://drmj.manu.edu.mk).

Ančevski, K. Ćulavkova, N. Madžirov, K. Čačanski, J. Vladova, V. Martinovski, D. Dukovski).

S obzirom na specifičnu poziciju makedonske književnosti kao „male" i „mlade", odnosno književnosti tzv. „ubrzana razvoja" (nerijetko u makedonističkoj literaturi citirana, ali i kritizirana pojma G. D. Gačeva), od osobitog je značenja i primjena postkolonijalne kritike na tumačenje povijesti makedonske književnosti, kao i pojedinih opusa i djela. To se osobito odnosi na pitanja odnosa prema hegemonijskim kulturama i oblikovanja nacionalnog identiteta (Kramarić 2009; Kramarić, Banović-Markovska 2013), kao i statusa makedonskih kanonskih autora u egzilu (Prošev-Oliver 2010).

Dakle, makedonski kanon nakon 1945. izgrađen je upravo kao nacionalni kanon „male" i mlade književnosti u kojoj su bile izražene uloge utemeljiteljskih figura (u 20. stojeću Racin, Koneski), ali isto tako u okviru međuknjiževne zajednice u kojoj su veze s hrvatskom i srpskom književnošću bile osobito izražene. Nakon 1991. makedonski, a osobito hrvatski kanon doživljavaju promjene odvajanjem od zajedničkog jugoslavenskog okvira te u tom procesu makedonski klasici, koji su imali mjesto u tadašnjem obrazovnom i izdavačkom prostoru, postaju „strana" književnost. Stoga, njihovo prevođenje i predstavljanje u Hrvatskoj moglo bi se razumjeti i kao dio rada na pamćenju i zaboravu zajedničke prošlosti, ali i kontinuiteta u okviru onoga što se danas, s vremenskim odmakom, može opisati kao zajednički južnoslavenski kulturni i književni prostor, odnosno postjugoslavensko književno polje (Duda 2017; Postnikov, 2025).

Sociološka paradigma suvremenih studija prevođenja (translation studies) prijevod ne promatra isključivo u njegovu odnosu prema izvorniku, nego i kao činjenicu ciljne kulture propitujući kako prijevodi djeluju u recepcijskom kontekstu (Heilbron i Sapiro 2007: 94). U tom smislu važan je doprinos i Even-Zoharove teorije polisustava, prema kojoj prevedena književnost nije zbir pojedinačnih djela, nego zaseban i aktivan sustav unutar književnog polisustava. Prijevode tako međusobno povezuje izbor izvornih tekstova koji uvijek ovisi o stanju ciljne književnosti kao i uporaba repertoara, tj. normi i postupaka kojima se oblikuju (Even-Zohar 1990: 46). Prema tome, prevedena književnost može zauzimati središnji položaj,

osobito u mladim, „slabim" ili kriznim književnostima, no njezin je „normalan" položaj periferan u kojem ona čuva ustaljene norme (isto: 47–50).

Prijevodna recepcija odnosi se na primanje strane književnosti posredstvom prijevoda, što podrazumijeva izbor djelā, njihovo izdavačko i kritičko predstavljanje, kao i sliku koju o izvornoj književnosti ta djela stvaraju u ciljnoj kulturi. Prema poznatom Bourdieuovu eseju o društvenim uvjetima međunarodnog kruženja ideja (Bourdieu 2002), čiji je utjecaj značajan na suvremene studije o prevođenju (usp. Sapiro 2014, Venuti 2004), taj proces se može opisati kao niz društvenih operacija: prijenos se ostvaruje izborom, odnosno selekcijom (onoga što se prevodi, tko prevodi i tko objavljuje), označavanjem (izdavač i/li posebna biblioteka, prevoditelj, prisustvo ili odsustvo parateksta, kao npr. predgovora ili pogovora, bilježaka o autoru, prevoditelju) i čitanjem u kontekstu ciljnog polja. Venuti ovaj proces opisuje kao upisivanje domaćih značenja i interesa u prevedeni tekst što počinje izborom teksta za prevođenje (Venuti 2004: 468).

Kao operativni pojam u kontekstu suvremene makedonske književnosti koristi se i pojam suvremeni klasik. Njime se označuju autori čija su djela nastala nakon 1945. i već imaju stabilno mjesto u nacionalnom kanonu, iako su neki od njih još uvijek aktivni (npr. V. Urošević). Pojam se oslanja na Calvinovo shvaćanje klasika kao knjige koja nikada ne prestaje govoriti ono što ima reći i koja do nas dolazi noseći tragove prethodnih čitanja, pri čemu Calvino izrijekom dopušta i mogućnost da klasik bude suvremeno djelo (Calvino 1991:). Taj se pojam redovito javlja i u paratekstovima hrvatskih prijevoda, u kojima se pojedini autori predstavljaju kao „klasici suvremene makedonske književnosti" ili „živući klasici". Time nakladnici, prevoditelji, autori pogovora izravno sudjeluju u prijenosu kanonskog statusa u ciljnu kulturu.

Dosadašnjih istraživanja prijevodne recepcije stranih književnosti u Hrvatskoj nema mnogo, a kao najsustavnija istraživanja provedena u novije vrijeme ističu se ekstenzivna i detaljna analiza prijevodne recepcije talijanske književnosti (Mikšić i Huber 2023.) te analiza prijevodnog korpusa francuske književnosti u Hrvatskoj (Mikšić, Sindičić Sabljo, Tonković, 2023), obje izuzetno vrijedne

studije i dragocjeni uvidi u metodološki pristup. U ovim se primjerima radi o tzv. „velikim", odnosno dominantnim književnostima koje raspolažu znatnim književnim kapitalom (Casanova 1999), od kojih obje imaju i stoljetnu tradiciju hrvatske recepcije. Kad je riječ o južnoslavenskim književnostima, od sustavnijih izdvaja se samo istraživanje hrvatskih prijevoda bugarske književnosti (Banović 2021) koje donosi bibliografiju prijevoda od 19. do 21. stoljeća, analizu korpusa i recepcije. Tome valja dodati i pregled recepcije bugarske književnosti u južnoslavenskom kontekstu (Latković 2019). Istraživanje prijevoda makedonske književnosti na hrvatski, ali i druge strane jezike, proveo je i objavio R. Alađozovski (2021), a obuhvatio je razdoblje od 2015. do 2020. i ovaj izvještaj predstavlja vrijedan uvid u prijevodnu produkciju na više jezika. Prema Alađozovskijevu izvještaju makedonska kao „mlada" i „mala" književnost, što se odnosi na kasniju standardizaciju jezika i broj govornika makedonskog jezika (oko 2 milijuna) (isto: 14) postoji u tržišnom okviru na kojem djeluje oko 120 izdavača, većinom mikropoduzeća s nakladama od 300 do 500 primjeraka, koja ovise o potporama Ministarstva kulture. Iako godišnje izlazi mnogo naslova, ne postoji sustav koji bi ih sustavno plasirao u inozemstvo (isto: 18). Kao najznačajniji poticaj za prevođenje nameće se **Europska nagrada za književnost jer njome** nagrađeni naslovi donose i automatske bodove u EU natječajima za prijevode, a od potpora za prijevode Alađozovski ističe mrežu Traduki i Ministarstvo kulture Republike Sjeverne Makedonije. Također upozorava na poteškoće u uspostavljanju mreže koja će promovirati makedonsku književnost u inozemstvu, osobito s obzirom na trend zatvaranja sveučilišnih lektorata makedonskog jezika (tako Međunarodni seminar za makedonski jezik, književnost i kulturu koji se godišnje održava u Ohridu ostaje važno uporište). U predstavljanju istraženih podataka, tj. broja prijevoda s makedonskog na više jezika, Alađozovski primjećuje veliku prijevodnu produkciju u Bugarskoj i Srbiji, iza kojih slijede Slovenija, Hrvatska[4], Bosna i

[4] Istraživanje prijevoda provedeno za potrebe ovog rada ukazuje na ipak veći broj prijevoda u periodu između 2015. i 2020. nego što je iskazano u rezultatima predstavljenima kod Alađozovskog.

Hercegovina (isto: 79-90), dok prevođenje na druge jezika znatno opada.

Istraživanje korpusa objavljenih prijevoda književnih tekstova s makedonskog jezika provođeno je pretraživanjem bibliotečnih podataka u više kataloga javnih knjižnica[5] Republike Hrvatske i to tijekom 2025. i 2026. godine, s kontrolnim pretraživanjem i potvrdom podataka u rujnu 2026. Fokus istraživanja bio je na razdoblju od 1991. do 2025, uz informativnu provjeru podataka za 2026. godinu zaključno s mjesecom rujnom. S obzirom na ipak nevelik korpus naslova tijekom obuhvaćenih 35 godina, učinilo se korisnim podatke o prijevodima navesti u tablicama, i to posebno za antologije, a zatim i za književne rodove i vrste (roman i kratka proza, poezija i drama) te posebno za dječju književnost. Tako se u tablicama navode svi prijevodi te osnovni podaci o objavljenim naslovima (autor, naslov, godina makedonskog izdanja, prevoditelj/i, izdavač/i), a korisnima su se pokazali i podaci o broju dostupnih primjeraka u knjižnicama kao i oblik u kojem je građa dostupna (e-knjige, audio-knjige). Broj primjeraka se navodi okvirno, a ukazuje na stanje u trenutku provođenja istraživanja (s izraženom minimalnom i maksimalnom količinom). Takvi podaci upućuju prije svega na dostupnost naslova široj čitateljskoj publici diljem Hrvatske, s obzirom na razgranatu mrežu narodnih knjižnica (i postojanje više kataloga), a istovremeno nadomiještaju izostanak podataka o broju prodanih primjeraka nekog naslova.

Kako nema detaljnije bibliografije prijevoda koja bi pokazala stanje od 1945. do 1991., uvid u to razdoblje pokazao se problematičnim čak i u svrhu usporedbe broja prevedenih naslova u vrijeme zajedničke države i u tranzicijsko i posttranzicijsko doba. U katalozima hrvatskih knjižnica zabilježen je izostanak određenog (iako manjeg) broja naslova koji jesu prevedeni na hrvatsko-srpski prije 1991., a koji su zabilježeni nasumičnom pretragom kataloga

[5] Katalog Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (https://katalog.nsk.hr/), Katalozi na Portalu narodnih knjižnica (https://www.knjiznica.hr/), Katalog Knjižnica grada Zagreba (https://katalog.kgz.hr/), Skupni katalog CROLIST (http://opak.crolib.hr/).

nacionalnih i sveučilišnih knjižnica u regiji (prije svega u Srbiji). Ipak, u analizi podataka o prijevodima po književnim rodovima i vrstama povući će se okvirna usporedba sa stanjem prije 1991. Prilikom pretraživanja korpusa naslova objavljenih do 1991[6]. u obzir je uzeto i mjesto objave, a ne samo jezična varijanta. Naime, u najvećem broju primjera upravo mjesto objave ukazuje na varijantu srpsko-hrvatskog/hrvatsko-srpskog na kojoj je određeni naslov objavljen, iako ni to nije posve pouzdano jer je primjerice prijevod romana *Ravna zemlja* Taška Georgievskog objavljen kod sarajevskog nakladnika „Veselin Masleša" u prijevodu B. Pavlovskog. Ipak, pretpostavka od koje se polazi jest da naslovi objavljeni u prijevodu na ekavsku varijantu srpsko-hrvatskog, a osobito oni objavljeni na ćiriličnom pismu, 35 godina nakon raspada bivše Jugoslavije više nisu dostupni (neki ni fizički), ali ni pristupačni široj čitateljskoj publici zbog nepoznavanja (ili slabijeg poznavanja) ćiriličnog pisma, kao i zbog jezičnih karakteristika koje su današnjoj, osobito mlađoj publici, strane. Kako navedeni parametri ipak nisu istraženi, podaci o razdoblju do 1991. uzimaju se okvirno.

II. Klasici u prijevodu i među prijevodima: analiza

Kako je navedeno, nakon 1991. nastupa razdoblje višegodišnje šutnje i potpunog izostanka prijevoda makedonske književnosti na hrvatski. Kako su ovim istraživanjem obuhvaćena tri i pol desetljeća, stanje broja prevedenih knjiga (antologije i izbori uključeni) dijeli se u četiri perioda, od čega prva tri obuhvaćaju prva tri desetljeća, a četvrti je kraći te obuhvaća razdoblje od pet godina, no već u tom periodu broj prijevoda premašuje prva dva analizirana desetljeća. Dakle, od 1991. do 2025. u Hrvatskoj je objavljeno ukupno 79 naslova književnih prijevoda s makedonskog, no raspored po desetljećima je neravnomjeran pa se godišnji prosjek može izračunati samo na temelju podataka između 2011. i 2020., što iznosi u prosjeku 4 naslova godišnje.

[6] Bilo bi potrebno provesti temeljitije istraživanje broja prevedenih naslova u tom razdoblju, kao i njihove dostupnosti u hrvatskim narodnim knjižnicama danas.

Godine	Broj objavljenih knjiga	Postotak
1991. – 2000.	3 (2 antologije)	3,80 %
2001. – 2010.	7 (1 antologija)	8,86 %
2011. – 2020.	44 (2 antologije)	55,70 %
2021. – 2025.	25 (1 antologija)	31,64 %
Ukupno:	79	

Tablica 1. Broj prijevoda prema razdobljima

Podaci izraženi u tablici 1. ukazuju i na značajan porast broja prijevoda, pri čemu je do najvećeg porasta došlo u trećem razdoblju (2011. – 2020.), dok je za četvrto najavljen porast s obzirom na to da je u pet godina objavljeno više od 30% ukupnog broja naslova[7].

II.1. Antologije

Tijekom deset godina (od 1989. do 1998.), ako se izuzmu povremene objave u časopisima, nije objavljen niti jedan prijevod s makedonskog. Simbolično, gotovo desetogodšnju šutnju prekida upravo antologija, i to prozna antologija *Gospodari labirinta: Antologija snova, maštarija i fantastičnih priča iz makedonske književnosti* koju je priredio i za koju je tekstove izabrao i preveo Borislav Pavlovski. Iz podnaslova je jasno da se radi o tematskoj antologiji, no izbor autora i tekstova zaista obuhvaća sve faze razvoja i važnije opuse makedonske poslijeratne književnosti. Antologija je popraćena i opsežnim pogovorom u kojem se daje teorijskim uvidima potkrijepljen pregled makedonske fantastične kratke proze te bio-

[7] Trenutni podaci za 2026. godinu pokazuju da je do rujna objavljeno ukupno šest naslova: R. Bužarovska, *Moj muž* (2. izdanje, Fraktura, prev. I. Baković), B. Crvenkovska (prir.), *Makedonske narodne bajke* (Srednja Europa, prev. I. Baković i Lovro Klepac, makedonsko izdanje 2020.), S. Janevski, *Deponij* (Neolit, prev. I. Baković, makedonsko izdanje 2000.), D. Mihajlovski, *Bajazid i Olivera* (Tim Press, prev. B. Pavlovski, makedonsko izdanje 2009.), A. Simova Klinčarova, *Zabranjena soba* (Ibis grafika, prev. M. Kukić, makedonsko izdanje 2023.), V. Urošević, *Moja rođakinja Emilija* (Mala zvona, prev. I. Baković, makedonsko izdanje 1994). Dakle, jedna knjiga kratke proze u drugom izdanju (R. Bužarovska), tri romana (S. Janevski, D. Mihajlovski, V. Urošević) i dva naslova za djecu (B Crvenkovska i A. Simova Klinčarova).

bibliografskim bilješkama o autorima. U antologiji je zastupljeno dvadeset i osam autora i autorica (S. Janevski, Ž. Čingo, P. M. Andreevski, V. Urošević, B. Đuzel, L. Beleva, G. Mihailova-Bošnakoska, B. Pavlovski, M. Madžunkov, Z. Kovačevski, D. Kocevski, K. Čačanski, V. Mančev, Lj. Siljanovski, E. Takovski, A. Kliman, T. Krsteski, K. Ćulavkova, D. Mihajlovski, D. Duracovski, A. Prokopiev, S. Banar, K. Mehmeti, J. Vladova, H. Petreski, E. Lafazanovski, B. Minevski, V. Andonovski), i to s po jednim naslovom, osim u slučaju S. Janevskog koji je zastupljen sa 16 crtica. Dok hrvatskom čitateljstvu daje uvid u bogatu produkciju fantastike u makedonskoj kratkoj priči, ova se antologija ističe i kao prva antologija makedonske fantastične priče s obzirom da sličan pregled do tada nije postojao ni na makedonskom jeziku.

B. Pavlovski priređuje i sljedeću antologiju posvećenu dramskoj književnosti. *Antologija nove makedonske drame* (Zagreb: Hrvatski ITI centar, 2000.) predstavlja najrecentniju dramsku produkciju i donosi tekstove šestero najreprezentativnijih mladih dramatičara koji se javljaju krajem osamdesetih i tijekom devedesetih godina (D. Dukovski, V. Andonovski, Ž. Mirčevska, T. Kacarov, J. Petrovski, S. Nasev). I ova je antologija popraćena iscrpnim predgovorom u kojem se daje povijesni pregled razvoja makedonske dramske književnosti, no i sustavan popis izvedbi makedonskih dramatičara u Hrvatskoj, kao i detaljnim bilješkama o uvrštenim dramatičarima. Važnost ove antologije je i u tome što se inzistira na prisutnosti i recepciji makedonskih dramatičara na hrvatskim kazališnim i festivalskim scenama. I u ovom slučaju, riječ je o jednoj od prvih (inozemnih) antologija makedonske drame uopće nakon 1990. godine, a autori u njoj zastupljeni i u narednom će periodu tijekom 21. stoljeća biti reprezentativna imena makedonske drame na domaćim i inozemnim pozornicama (osobito D. Dukovski i Ž. Mirčevska).

Još jedna antologija kratke proze javlja se 2009. godine, a riječ je o antologiji *Don't You Fyrom Me: suvremena makedonska priča* priređivačica V. Mojsove-Čepiševske i A. Banović-Markovske i prevoditeljice S. Dolžan. Antologija se sastoji od dva predgovora (prvi potpisuje Z. Kramarić, a drugi, koji je i uvod u suvremenu makedonsku priču, priređivačice), uz svaki tekst daju se i kratka bio-bibliografska bilješka i fotografija autora. Antologija predstavlja prvi

pregled suvremene makedonske kratke proze te donosi 33 autora počev od generacije koja se javlja početkom 1980-ih pa sve do predstavnika najmlađe generacije (A. Stankovski, D. Duracovski, D. Mihajlovski, K. Ćulavkova, J. Vladova, V. Andonovski, J. Mihajlovska Georgieva, A. Prokopiev, T. Osmanli, K. Mehmeti, D. Pandev, B. Minevski, M. Mančevski, G. Jović-Stojkovska, E. Lafazanovski, O. Ćorveziroska, I. Isakovski, G. Smilevski, I. Pavlova De Odoriko, R. Mladenovski, S. Mandžuk, Ž. Kujundžiski, R. Alađozovski, V. Martinovski, I. Anđelkov, R. Bužarovska, I. Cvetković, I. Dodovski, I. Jordanova, A. Bukarski, D. Samadžiev, D. Goevski, Galijana Markova). S obzirom na to da antologija ipak ne izlazi kao samostalno izdanje, nego kao tematski broj književnog časopisa *Književna revija* (broj 2-3), što uvelike određuje i njezinu dostupnost širim čitateljskim krugovima, s obzirom da se u katalozima narodnih knjižnica javlja u vrlo malom broju primjeraka, za razliku od prethodne dvije antologije.

Posljednja u nizu antologija je *Pronađena riječ: Antologija suvremene makedonske poezije* priređivača i prevoditelja Borislava Pavlovskog koju objavljuje Hrvatsko društvo pisaca 2023. godine. U antologiji su zastupljeni autori koji se javljaju od 1945. do posljednjih godina (S. Janevski, B. Koneski, A. Šopov, M. Matevski, G. Todorovski, A. Popovski, J. Koteski, P. M. Andreevski, V. Urošević, D. Ručigaj, R. Pavlovski, P. T. Boškovski, I. Čapovski, M. Rendžov, S. Hristova-Jocić, J. Pavlovski, B. Đuzel, E. Kletnikov, K. Ćulavkova, G. Mihailova Bošnakoska, R. Đ. Jačev, T. Čalovski, S. Stojčevski, V. Smilevski, R. Siljan, A. Kliman, V. Acevska, L. Dirjan, J. Plevneš, V. Čejkovska, B. Cvetkoski, V. Andonovski, L. Dimkovska, N. Madžirov, V. Martinovski, D. Arnaudov, A. Al-Asadi, V. Angelovska).

Osim antologija, objavljena su i dva kraća izbora. Prvi je *Revija malih književnosti: Makedonija* u kojoj su objavljeni prijevodi kratkih priča, odlomka romana te poezije istaknutih predstavnika mlađe generacije makedonskih autora (R. Bužarovska, A. Jankovski, I. Krajčev, Ž. Kujundžiski, K. Maleska, S. Mladenovska Anđelkov, I. Antonovski. V. Martinovski, Z. Taneski, J. Tasevski-Eternijan) s predgovorom V. Andonovskog. Druga je dvojezična publikacija koja donosi izbor iz makedonskih priča za djecu (C. Andreevski, B.

Mirkulovska, V. Urošević, O. Nikolova, A. Kujundžiski, V. Dimovski, G. Petrevski, A. Prokopiev, H. Petreski, O. Ćorveziroska, Ž. Kujundžiski) u izboru i s pogovorom I. Bakovića.

	Naslov antologije / izbora	Priređivač	Prevoditelj/i	Izdavač, godina	Dostupnost u narodnim knjižnicama [8]
1.	*Gospodari labirinta: antologija snova, maštarija i fantastičnih priča iz makedonske književnosti*	B. Pavlovski	B. Pavlovski	Naklada MD, 1998.	50
2.	*Antologija nove makedonske drame*	B. Pavlovski	B. Pavlovski	Hrvatski centar ITI, 2000.	50
3.	*Don't You Fyrom Me: suvremena makedonska priča*	V. Mojsova-Čepiševska, A. Banović-Markovska	S. Dolžan	Književna revija 2-3, Ogranak Matice hrvatske Osijek, 2009.	<5
4.	*Revija malih književnosti: Makedonija*	V. Andonovski	Studenti FFZG[9]	Kulturtreger, 2013.	2
5.	*Македонски раскази за деца : Makedonske*	I. Baković	Studenti FFZG	Vijeće makedonske nacionalne manjine Grada	2

[8] Navodi se okviran broj ili maksimalni broj zabilježenih primjeraka, u male dostupnostti. Podaci se baziraju na uvidu u navedenim katalozima (v. bilj. 4). Točan broj može varirati jer su podaci sakupljani tijekom 2026. godine, a potvrđeni dodatno u rujnu 2026.

[9] Tekstove su preveli studenti južnoslavenskih jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu: I. Cebović, N. Penava, G. Jagetić, A. Kisić i K. Božak, L. Krstulović, D. Malić, M. Mastnak-Car, I. Novoselnik, T. Tušek.

	priče za djecu			Zagreba, 2014.	
6.	*Pronađena riječ: Antologija suvremene makedonske poezije*	B. Pavlovski	B. Pavlovski	Hrvatsko društvo pisaca, 2023.	<30

Tablica 2. Antologije

Iz ovih podataka proizlazi da na hrvatskom postoje antologije kojima su zastupljene i drama, i poezija, i kratka proza, kao književni rodovi i vrste najprikladnije antologičarskim izborima i pregledima. Antologijama se obuhvatio korpus suvremene makedonske književnosti nakon 1945., a primjetan je i pomak prema mlađim generacijama. S obzirom na prisutnost antologija drugih nacionalnih književnosti na hrvatskom jeziku u posljednjih tridesetak godina, može se zaključiti da je makedonska književnost zadovoljavajuće pokrivena.

II.2. Prijevodi po književnim rodovima i vrstama

Tijekom posljednjih 35 godina na hrvatski je ukupno prevedeno 79 naslova makedonske književnosti, a svi se naslovi mogu razvrstati prema književnim rodovima i vrstama, i to prema zastupljenosti prevladavaju prijevodi proze (romana i kratke proze), zatim poezije (pjesničkih zbirki) i drame. Izdvojeno se navodi i korpus književnosti za djecu.

II.2.1. Proza

Od prozne književnosti prevodili su se romani i kratka proza (gotovo isključivo zbirke novela i kratkih priča).

II.2.1.1. Roman

Očekivano, roman je književna vrsta koja se najviše prevodila i prije, i nakon 1991. godine. Na temelju uvida u kataloge narodnih knjižnica u Hrvatskoj, iz razdoblja između 1945. i 1991. (točnije od 1956. do 1990.) zabilježeno je 39 prevedenih naslova, od čega je 5 objavljeno na hrvatskoj verziji (i kod hrvatskih nakladnika), a 34 na srpskoj (od čega 23 na latiničnom, a 11 na ćiriličnom pismu). Dakle,

na hrvatskom je objavljeno otprilike 12,82% prijevoda romana, a na srpskom 58,97% na latiničnom pismu, a 28,2% na ćiriličnom.

	Autor, naslov, godina prvog makedonskog izdanja	Prevoditelj	Izdavač, godina	Dostupnost u knjižnicama
1.	L. Starova, *Vrijeme koza*, 1993.	M. Maras	Znanje, 2000.	250-300
2.	G. Smilevski, *Razgovor sa Spinozom,* 2002.	B. Pavlovski	Edicije Božičević, 2007.	100-150
3.	E. Lafazanovski, *Hrapeško*, 2007.	B. Pavlovski	Novi liber, 2010.	100-150
4.	V. Andonovski, *Pupak svijeta*, 2000.	B. Pavlovski	Algoritam, 2011.	150-200
5.	V. Sazdova, *Posljednji čaj*, 2009.	B. Radaković	V.B.Z., 2011.	200-250
6.	T. Osmanli, *21.*, 2009.	B. Pavlovski	Sandorf, 2012.	100-150
7.	G. Smilevski, *Sestra Sigmunda Freuda*, 2007.	B. Pavlovski	Fraktura, 2013.	200-250; e-knjiga
8.	V. Andonovski, *Vještica*, 2006.	B. Pavlovski	Algoritam, 2016.	300-350
9.	L. Dimkovska, *Rezervni život*, 2012.	B. Pavlovski	Ljevak, 2016.	200-250; e-knjiga
10.	H. Petreski *Lift (ni)je za dvoje*, 2011.	B. Pavlovski	Meandarmedia, 2016.	<50
11.	L. Starova, *Ervehe*, 2005.	Ž. Demnieva, S. Demnieva	TIM press, 2017.	300-350
12.	G. Smilevski, *Heloiza ili Povratak riječi*, 2015.	B. Pavlovski	Fraktura, 2017.	300-350; e-knjiga
13.	L. Dimkovska, *Skrivena kamera*, 2004.	B. Prošev-Oliver	V.B.Z., 2017.	350-200
14.	L. Starova, *Generalova ljubav*, 2008.	M. Maras	TIM press, 2018.	200-250
15.	M. Madžunkov, *Vrijeme irvasa*, 2003.	B. Pavlovski	Disput, 2018.	200-250
16.	V. Urošević, *Madžun*, 2018.	J. Lužina	V.B.Z., 2019.	250-300

17.	L. Starova, *Vrijeme koza,* 1993*; Povratak koza*, 2016[10].	M. Maras, B. Pavlovski	TIM press, 2019.	100-150
18.	L. Dimkovska, *Non Oui*, 2016.	B. Prošev-Oliver	V.B.Z., 2019.	250-300
19.	Ž. Čingo, *Velika voda*, 1971.	I. Baković	Disput, 2019.	200-250
20.	L. Starova, *Granica*, 2014	H. Bahtijari	TIM press, 2021.	150-200
21.	V. Andonovski, *Azbuka za neposlušne*, 1994.	B. Pavlovski	TIM press, 2021.	200-250
22.	L. Starova, *Očeve knjige*, 1992.	B. Pavlovski	TIM press, 2023.	150-200
23.	V. Jankovski, *Skrivene želje, nemirna putovanja*, 2020.	I. Baković	V.B.Z., 2023.	160
24.	P. Andonovski, *Strah od barbara*, 2018.	I. Baković	Hena com, 2023.	200-250; e-knjiga
25.	V. Urošević, *Zmajeva nevjesta*, 2008.	I. Baković	Mala zvona, 2024.	100-150
26.	L. Dimkovska, *Jedinstveni matični broj*, 2023.	B. Prošev-Oliver	Fraktura, 2025.	100-150
27.	S. Ognenovski, *Turneja*, 2020.	B. Prošev-Oliver	Neolit, 2025.	50-100
28.	S. Jovanoska, *Dan jednoga crva*, 2021.	I. Baković	Neolit, 2025.	50-100
29.	R. Bužarovska, *Toni*, 2024.	I. Baković	Fraktura, 2025.	150-200
30.	V. Andonovski, *Pupak svjetlosti*, 2022.	B. Pavlovski	Tim Press, 2025.	100-150

Tablica 3. Romani

[10] Oba romana su objavljena u jednoj knjizi. Roman *Vrijeme koza* ovdje dobiva drugo izdanje u prijevodu M. Marasa, a *Povratak koza* izlazi prvi put u prijevodu B. Pavlovskog.

Prvi prijevod romana u razdoblju nakon 1991. zabilježen je 2000. (*Vrijeme koza*) i predstavlja početak novog vala prijevoda makedonskog romana. Doduše, sljedeći prijevod romana objavljen je tek 2007. (*Razgovor sa Spinozom*), nakon čega makedonski romani nešto redovitije izlaze u prijevodima na hrvatski te ukupan broj nadmašuje broj prijevoda do 1991. Osim broja prevedenih naslova, o popularnosti i reprezentativnosti romana kao književne vrste svjedoči i visoka dostupnost u katalozima narodnih knjižnica, kao i pojava nekih naslova na drugim medijima, tj. u obliku elektronske knjige.

II.2.1.2. Kratka proza

Prema prikupljenim podacima iz kataloga, u razdoblju do 1991. (od 1951. do 1989.) zabilježeno je 20 prijevoda knjiga kratke proze, od čega na hrvatskom samo 1 naslov (5%), a na srpskom 12 na latiničnom (60%) i 7 na ćiriličnom pismu (35%).

	Autor, naslov, godina prvog makedonskog izdanja	Prevoditelj/i/ca	Izdavač, godina hrvatskog izdanja	Dostupnost u knjižnicama
1.	I. Isakovski, *Pješčani sat*[11], 2002.	Ž. Milenić	Orion; Slovo, 2008.	<20
2.	I. Isakovski, *Pješčani sat*, 2002.	S. Petlevski i autor	Meandarmedia, 2012. i 2019.	50-100; e-knjiga
3.	A. Prokopiev, *Čovječuljak*, 2011.	B. Pavlovski	Fraktura, 2014.	150-200
4.	O. Ćorveziroska, *(S)pletene priče*, 2003.	B. Studenti FFZG[12]	Klub studenata južne slavistike A-302, 2015.	<10
5.	R. Bužarovska, *Osmica*, 2010.	M. Mastnak Car	Algoritam, 2015	150-200

[11] Prvi prijevod Isakovskijeve zbirke problematičan je jer je sam autor kasnije isticao da je riječ o neautoriziranom prijevodu te najavio sudski spor protiv izdavača i prevoditelja (usp. Cuculić 2012). Naslov ipak navodim i ubrajam u objavljene prijevode.

[12] Prevoditeljice: I. Cebović, A. Raguž, A. Kisić, D. Malić, I. Novoselnik, T. Tušek, M. Vlatković.

6.	R. Bužarovska, *Moj muž*[13], 2014.	I. Baković	V.B.Z., 2016.	150-200
7.	O. Nikolova, *Baršunasti pokrov*, 20	J. Lužina	Meandarmedia, 2017.	200-250
8.	N. Joldeski, *Svak sa svojim jezerom*, 2012.	J. Lužina	Sandorf, 2019.	150-200
9.	A. Prokopiev, *Delfin*, 2018.	I. Baković	V.B.Z., 2020.	100-150
10.	R. Bužarovska, *Nikamo ne idem*, 2018.	I. Baković	V.B.Z., 2020.	200-250; e-knjiga
--	R. Bužarovska, *Nikamo ne idem*	I. Baković	Transonica, 2020.	zvučna knjiga
11.	B. Popovska, *Nevidljive vježbe*, 2011.	T. Rovičanac	Izvori, 2021.	<5
12.	L. Dimkovska, *Kad smo napustili Karla Liebknechta*, 2019.	B. Prošev-Oliver	Fraktura, 2021.	200-250; e-knjiga
13.	V. Andonovski, *Pripitomljavanje kuje*, 2018.	B. Pavlovski	TIM press, 2022.	150-200
14.	B. Minevski, *Sezona maslačaka*, 2001.	T. Rovičanac	TIM press, 2023.	50-100
15.	V. Urošević, *Brod Skoplje*, 1971.-2023.	B. Pavlovski	TIM press, 2024.	100-150

Tablica 4. Kratka proza

Porast broja prevedenih naslova u odnosu na razdoblje do 1991. bilježi i kratka proza, osobito nakon 2008, odnosno nakon 2012. Kao i u slučaju romana, može se pretpostaviti da je riječ o popularnoj književnoj vrsti, a osobitu popularnost bilježe i određeni autori. No, kod kratke proze primjećuje se i pojava manjih nakladnika čija izdanja su ograničeno dostupna te pojava udruga kao izdavača, što se može

[13] Prema izabranim pričama iz zbirki *Moj muž* i *Nikamo ne idem* u Zagrebačkom kazalištu mladih postavljena je predstava *Moj muž* (dramatizacija Tomislav Zajec, režija Dora Ruždjak Podolski) u sezoni 2022./2023.

objasniti kraćinom kao i jednostavnijim osiguravanjem autorskih prava. Valja imati na umu i da je kratka proza u prijevodima često zastupljena u književnim časopisima i na internetskim portalima, koji nisu bili obuhvaćeni ovim istraživanjem.

II.2.2. Poezija

Do 1991. godine većina objavljenih naslova makedonske poezije u prijevodu na hrvatsko-srpski objavljena je kod srpskih nakladnika i pri tome uglavnom na ćiriličnom pismu. Prema dostupnim podacima, zabilježeno je ukupno 30 naslova (bilo da se radi o prijevodima pojedinih pjesničkih zbirki, bilo da se radi o izborima iz više zbirki određenih autora), od čega je kod hrvatskih izdavača objavljeno tek 10%, tj. samo 3 naslova, dok su ostali u najvećoj mjeri (95%) obavljeni na ćiriličnom pismu kod izdavača u Srbiji, BiH, Crnoj Gori i Makedoniji.

	Autor, naslov, godina prvog makedonskog izdanja	Prevoditelj	Izdavač, godina hrvatskog izdanja	Dostupnost u knjižnicama
1.	K. Miladinov, *Да видам Охрид, Струга да видам : Da vidim Ohrid, Strugu da gledam*	Skupina prevoditelja[14]	Zajednica Makedonaca u RH, Zavičajna naklada "Žakan Juri", 2001.	<50
2.	R. Đ. Jačev, *Pepeo pod maslinama* (izbor poezije, 1967.-2005.)	A. Kliman, D. Načinović	Udruga 3000 godina Za dar, 2008.	<20
3.	N. Madžirov, *Premješten kamen*, 2007.	B. Pavlovski	Fraktura, 2009.	50-100
4.	B. Đuzel, *Izabrane pjesme* (izbor poezije, 1962.-2008.)	B. Pavlovski, S. Mihalić	Društvo hrvatskih književnika, 2011.	50-100

[14] Pjesme su prepjevali: Ljerka Car Matutinović (3), Jakša Fiamengo (1), Aldo Kliman (1), Miroslav Mićanović (1), Slavko Mihalić (1), Daniel Načinović (1), Mile Pešorda (1), Borivoj Radaković (1), Zorica Radaković (2), Ante Stamać (1), Zlatko Tomičić (1), Luko Paljetak (1), Zvonko Kovač (1).

5.	V. Acevska, *Martinke* (izbor poezije, 1985.-2012.)	R. Cindori, B. Pavlovski	Fidipid, 2011.	50-100
6.	B. Cvetkoski, *Molitveni dah* (izbor poezije, 1981.-2013.)	D. Burazer, B. Pavlovski	Fidipid, 2013.	50-100
7.	K. Ćulavkova, *Crna mjesečina: Antologijski izbor pjesama* (izbor poezije, 1975.-2014.)	M. Mastnak Car	Spectrum, 2015.	<10
8.	I. Isakovski, *Smrt ima kosu od morske trave*, (izbor poezije, 1992.-2014.)	S. Petlevski	Meandarmedia, 2015.	50-100; e-knjiga
9.	V. Martinovski, *Turbulencije*[15] (izbor poezije, 2003.-2016.)	I. Baković	SKUD I. G. Kovačić, 2019.	50-100
10.	J. Ivanovski, *Žena suvozač* (izbor poezije, 1995.-2019.)	Z. Karanović	Hrvatsko društvo pisaca, 2020.	<20
11.	B. Popovska, *Poligoni: zapisi*, 2007.	T. Rovičanac	Izvori, 2021.	<5
12.	L. Dimkovska, *Kako je to?* (izbor poezije, 2009.-2021.)	B. Proševski-Oliver	Sandorf, 2022.	50-100

Tablica 5. Poezija

U skladu s uvriježenim mišljenjem, ali i zbog tržišne orijentiranosti nakladnika, nešto su rjeđa knjižna izdanja prijevoda pjesničkih zbirki i izbora iz poezije. Ipak, po broju naslova poezija tek malo zaostaje za kratkom prozom. No, kad je riječ o dostupnosti u narodnim knjižnicama, knjige poezije su značajno podzastupljene. Ujedno je i bitno više slučajeva u kojima se kao izdavači javljaju

[15] Radi se o trojezičnom izdanju na makedonskom, hrvatskom i engleskom jeziku. Prevoditelj pjesama na engleski je M. Damjanoski.

udruge. Kod poezije, čak i više nego kod kratke proze, bitno je napomenuti da je znatno veći broj autora (a osobito naslova) zastupljen u časopisima i internetskim portalima.

II.2.3. Drama

Kao što je i u prethodnom razdoblju do 1991. bilo najmanje prijevoda dramske književnosti na hrvatsko-srpski (objavljeno je svega osam naslova), tako je i nakon 1991. drama najmanje zastupljen književni rod među prijevodima s makedonskog. Nakon 1991., uz spomenutu antologiju, objavljene su dvije knjige drama dvojice dramatičara – V. Andonovskog i G. Stefanovskog. Knjiga izabranih drama V. Andonovkog pod naslovom *Genetika pasa: izabrane drame i komedije* objavljena je u prijevodu B. Pavlovskog, u izdanju Društva hrvatskih književnika (2015). Knjiga sadrži četiri drame i iscrpniji pogovor Mire Muhoberac.

Knjiga izabranih drama Gorana Stefanovskog, *Odisej i druge drame*, objavljena je u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade, a donosi četiri drame u prijevodu B. Pavlovskog (*Divlje meso* i *Crna rupa*) i I. Bakovića (*Demon iz Debar Mahale* i *Odisej*). Knjiga je popraćena pogovorom I. Bakovića

Oba autora u makedonskoj književnosti i kazalištu imaju značajno mjesto, a u slučaju G. Stefanovskog danas se govori o dramskom klasiku makedonske književnosti. Stefanovski je i jedan od autora koji su u jugoslavenskom kontekstu obilježili kraj 1970-ih i 1980-e godine, a u postjugoslavenskom periodu upravo Stefanovski (koji tada živi i radi u Ujedinjenom Kraljevstvu) postaje reprezentativan postjugoslavenski dramatičar (usp. Postnikov 2025: 84, 356).

S obzirom i na činjenicu da je drama književni rod koji je namijenjen izvedbi u kazalištu, valja napomenuti da su u ovom razdoblju na hrvatskim kazališnim pozornicama igrani makedonski autori (G. Stefanovski, D. Dukovski, Ž. Mirčevska, V. Andonovski)[16],

[16] Ne brojeći gostovanja, na repertoarima hrvatskih kazališta našli su se sljedeći autori i njihovi tekstovi: D. Dukovski, *Bure baruta*, Satiričko Kazalište Kerempuh,

no osim nekoliko tekstova objavljenih u časopisima (npr u *Kazalištu,* što nije obuhvaćeno istraživanjem), ostali tekstovi nisu objavljeni.

	Autor, naslov, godina prvog makedonskog izdanja	Prevoditelj	Izdavač, godina hrvatskog izdanja	Dostupnost u knjižnicama
1.	V. Andonovski, *Genetika pasa: izabrane drame i komedije* (drame: *Za svakog ima po jedna*, *Olovo na jastuku*, *Granica*, *Genetika pasa*), 2008. – 2012.	B. Pavlovski	Društvo hrvatskih književnika, 2015.	<50
2.	G. Stefanovski, *Odisej i druge drame* (drame: *Divlje meso, Crna rupa, Demon iz Debar Mahale, Odisej*), 1979. – 2012.	B. Pavlovski, I. Baković	Hrvatska sveučilišna naklada, 2018.	50-100

Tablica 6. Drama

II.2.4. Ekskurz: dječja književnost

Podaci o broju prijevoda dječje književnosti do 1991. za potrebe ovog istraživanja bili su teže dostupni pa je teško odrediti približan, a kamoli točan broj naslova. Ipak, na temelju vrlo površnog uvida u katalozima, može se pretpostaviti da je dječja književnost značajnije zastupljena u prijevodima na hrvatsko-srpski do 1991. nego u proteklih 35 godina. Upravo dječjoj književnosti pripadaju posljednji su književni naslovi objavljeni u prijevodu na hrvatski prije raspada Jugoslavije, a riječ je o djelima *Čarobni samarčić* V. Nikoleskog (1986.) i *Bijelo ciganče* V. Podgorca (1989.) oba u prijevodu B. Pavlovskog, u izdanju Školske knjige, i to u lektirnoj ediciji Dobra knjiga (prvi naslov kao lektira za treći, a drugi kao lektira za peti

Zagreb, režija: A. Popovski, 2000/2001; Ž. Mirčevska, *Sudnji dan*, Teatar Itd, Zagreb, r. M. Kovač, 2000/2001; Ž. Mirčevska, *Art Export*, S.K. Kerempuh, Zagreb, r. E. Miller, 2002/2003; D. Dukovski, *Prazni grad*, HNK Split, r. Siniša Evtimov, 2008/2009; G. Stefanovski, *Odisej*, G.K. Gavella, Zagreb, r. A. Popovski, 2012/2013; V. Andonovski, *Svetica u tami*, CK Trešnjevka, Zagreb, r. Ivana Peroš, 2016/2017.

razred osnovne škole). Osim toga, u spomenutom integralnom pregledu makedonske književnosti (Sazdov et al 1991) posebno je poglavlje posvećeno dječjoj književnosti (koje potpisuje B. Pavlovski). Zato će se u okviru kratkog ekskurza predstaviti i prijevodna recepcija književnosti namijenjene djeci.

Kad je riječ o klasicima makedonske dječje književnosti, valja upozoriti na neke specifičnosti istraživanjem obuhvaćena korpusa. Kronološki prvi naslov, priča *Siljan Roda* M. K. Cepenkova (koja datira s kraja 19. stoljeća) uvrštena je u rubriku dječje književnosti jer se radi o prijevodu njezine adaptacije na suvremeni makedonski jezik (Z. Ćorveziroski) i izdanja koje je namijenjeno djeci kao dio školske lektire, usto i hrvatsko-makedonsko dvojezično izdanje objavljeno je kao slikovnica i za potrebe nastave iz makedonskog jezika.

	Autor, naslov, godina prvog makedonskog izdanja	Prevoditelj	Izdavač, godina hrvatskog izdanja	Dostupnost u knjižnicama
1.	O. Nikolova, *Zoki Poki*, 1963.	Studenti FFZG[17]	Klub studenata južne slavistike A-302, 2015.	<10
2.	M. K. Cepenkov, *Силјан Штркот : Siljan Roda*[18] (19. stoljeće, zapis usmene priče)	I. Baković	Vijeće makedonske nacionalne manjine Grada Zagreba, 2016.	<10
3	H. Petreski, *Dječak koji je želio postati pčela*	Ž. Milenić	Alfa, 2016.	<50
4.	V. Tocinovski (prir.),	I. Baković	Vijeće	<10

[17] Priče su preveli studenti južnoslavenskih jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu: I. Cebović, N. Penava, G. Jagetić, A. Kisić, D. Malić, I. Novoselnik, A. Raguž, L. Pandža, T. Tušek, M. Vlatković.

[18] M. K. Cepenkov objavljuje ovu priču u *Zborniku narodnih umotvorina* (*Сборникъ за Народни Умотворения, Наука и Книжнина*) Bugarske akademije nauka 1892. Tekst je doživio više makedonskih izdanja nakon 1945., od kojih su neka (osobito ona namijenjena dječjoj publici) bila i jezično prilagođena na suvremeni makedonski jezik. Ovdje je riječ o prijevodu teksta koji je na suvremeni makedonski jezik prilagodio Z. Ćorveziroski.

	Македонски легенди и преданија : Makedonske legende i predaje, 2012.		makedonske nacionalne manjine Grada Zagreba, 2017.	
5.	T. Sazdov (prir.), *Македонски народни приказни : Makedonske narodne priče*, 2004.	Studenti FFZG[19]	Vijeće makedonske nacionalne manjine Grada Zagreba, 2018.	<10
6.	V. Kosturanov, *Zvjezdano dijete*, 2018.	E. Pongrašić	Kreativna mreža, 2019.	50-100
7.	B. Crvenkovska, *Nevidljiva kuća*, 2021.	M. Kukić	Ibis grafika, 2022.	50-100
8.	V. Kosturanov, *Djevojčica i grad*, 2020.	M. Kukić	Ibis grafika, 2023.	50-100
9.	V. Kosturanov, *Djevojčica i medo*, 2019.	M. Kukić	Ibis grafika, 2024.	50-100
10.	B. Crvenkovska, *Zvjezdana Mrak i stvorenja iz Strašigrada*, 2019.	M. Kukić	Ibis grafika, 2024.	50-100
11.	B. Crvenkovska*, Nela Smjela i Čupava Bura*, 2022.	M. Kukić	Ibis grafika, 2025.	50-100
12.	S. Janevski, *Strašna noć*, 1959.	I. Baković	Srednja Europa, 2025.	50-100

Tablica 7. Dječja književnost

II.3. Najprevođeniji autori

Izuzmu li se autori zastupljeni u antologijama i izborima, među objavljenim prijevodima trinaestero autora ima objavljeno dva ili više prevedena naslova. Najprevođeniji autor je V. Andonovski, troje

[19] Priče su preveli studenti južnoslavenskih jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu: K. Barišić, I. Čorić, S. Dragoljević, N. Grubišić-Čabo, M. Jankek, M. Kukić, M. Leboš Radoš, F. Marković, L. Sušić.

autora[20] objavljen je isti naslov u dva izdanja: L. Starova (*Vrijeme koza* 2000. i 2019.), I. Isakovski (*Pješčani sat* 2008. i 2012.) te R. Bužarovska (*Nikamo ne idem* kao knjiga i audio knjiga 2020). U tablici se navode samo oni autori koji imaju više od dva naslova.

	Prevoditelj/ica	Broj naslova
1.	Venko Andonovski	7
2.	Luan Starova	7 (6 + 1 u dva izdanja)
3.	Lidija Dimkovska	6
4.	Rumena Bužarovska	5 (4 + 1 kao zvučna knjiga)
5.	Biljana Crvenkovska	3
6.	Vane Kosturanov	3
7.	Goce Smilevski	3
8.	Vlada Urošević	3
9.	Igor Isakovski	3 (2 + 1 u dva izdanja)
10.	Olivera Nikolova	2
11.	Aleksandar Prokopiev	2
12.	Hristo Petreski	2
13.	Budimka Popovska	2

Tablica 8. Najprevođeniji autori

II.4. Prevoditelji

U obuhvaćenom periodu s makedonskog na hrvatski prevodilo je 23 prevoditelja, odnosno više od 30, ako se uključe i prevoditelji koji su preveli po jednu priču ili po jednu pjesmu u nekim navedenim izdanjima. U novijem korpusu nisu zabilježeni slučajevi u kojima je sam autor prevoditelj djela (osim u slučaju Isakovskog koji se javlja kao suprevoditelj), za razliku od razdoblja prije 1991. u kojem postoje

[20] 2026. godine objavljeno je drugo izdanje zbrike priča *Moj muž* R. Bužarovske (Fraktura).

primjeri prijevoda koje potpisuju autori (npr. V. Urošević, M. Madžunkov).

	Prevoditelj/ica	Broj naslova
1.	Borislav Pavlovski	26 (tri antologije)
2.	Ivica Baković	15 (jedan izbor)
3.	Borjana Prošev-Oliver	6
4.	Magdalena Kukić	5
5.	Jelena Lužina	3
6.	Tomislav Rovičanac	3
7.	Mate Maras	2
8.	Sibila Petlevski	2
9.	Maja Mastnak Car	2
10.	Žarko Milenić	2

Tablica 9. Prevoditelji

U tablici su navedeni samo prevoditelji s dva ili više naslova, dok se s po jednim naslovom javljaju Hašim Bahtijari, Sonja Dolžan, Zoran Karanović, Aldo Kliman, Slavko Mihalić, Danijel Načinović, Ema Pongrašić, Borivoj Radaković, Spomenka Demnieva i Željka Demnieva koje su zajedno prevele jedan naslov te Dijana Burazer, Ružica Cindori i Slavko Mihalić koji se uz B. Pavlovskog navode kao suprevoditelji pjesničkih knjiga.

Prevoditelj s najviše prevedenih naslova, koji ujedno i najdulje prevodi s makedonskog na hrvatski je B. Pavlovski te se javlja u sva četiri istražena perioda, pri čemu se u prvom periodu (1991. – 2000.) uz M. Marasa javlja kao jedini prevoditelj. Osim toga B. Pavlovski je i jedini prevoditelj čiji su prijevodi s makedonskog[21] objavljivanini i u

[21] B. Pavlovski je od 1982. do 1989. preveo dramu *Divlje meso* G. Stefanovskog u antologiji *Suvrremene makedonske drame: Od Čašule do Stefanovskog* (Zagreb, Znanje, 1982.) koju je priredio s B. Hećimovićem, zatim romane *Pirika* P. M. Andreevskog (Zagreb: Znanje, 1983.) i *Ravna zemlja* T. Georgievskog (Sarajevo: Veselin Masleša, 1985), knjige za djecu *Čarobni samarčić* V. Nikoleskog (Zagreb: Školska knjiga, 1986.) i *Bijelo ciganče* V. Podgorca (Zagreb: Školska knjiga, 1989).

prethodnom razdoblju. Zato, s obzirom na njegovo dugogodišnje prevoditeljsko, antologičarsko, književno-kritičko i književno-znanstveno, kao i akademsko i pedagoško djelovanje, u razdoblju nakon 1991. Pavlovski se nameće kao posrednik s najviše akumuliranog simboličkog kapitala kad je riječ o prevođenju makedonske književnosti.

Zanimljivo je ovdje kratko razmotriti i poziciju pojedinih prevoditelja kao kulturnih posrednika u kontekstu njihove prevoditeljske dvopripadnosti (Vuksanović Kursar 2008). I u ranijem periodu do 1991. godine, česta su pojava bili prevoditelji kojima se mogla pripisati bilingvalna pozicija. U periodu nakon 1991., barem na temelju istraženoga korpusa objavljenih naslova (bez prijevoda u časopisima), uopće se ne javljaju slučajevi u kojima je prevoditelj sam autor. Prevoditeljsku dvopripadnost je ipak moguće uočiti, iako je potreban oprez pri tvrdnjama o bilingvalnosti pojedinih prevoditelja, ako za to ne postoje podaci (primjerice u bilješkama o prevoditeljima). Tako se kao bilingvalni prevoditelji mogu izdvojiti (prema broju prijevoda) B. Prošev-Oliver, A. Kliman, S. Demnieva, Ž. Demnieva, dok se za neke prevoditelje ne nalazi podatak o tome jesu li bilingvalni (B. Pavlovski, S. Petlevski). Valja istaknuti i poziciju prevoditelja koji više desetljeća žive i rade u (Sjevernoj) Makedoniji, kao što je J. Lužina. U posljednjih desetak godina javljaju se i prevoditelji koji su završili studij slavistike, odnosno južnoslavenskih jezika i književnosti u okviru kojega su odslušali makedonski jezik i književnost (I. Baković, M. Mastnak Car, M. Kukić, L. Klepac te studenti koji su sudjelovali u prijevodima naslova O. Nikolove i O. Ćorveziroske, kao i drugi čiji su prijevodi objavljeni samo u književnim časopisima), a neki su prijevodi i nastali u sklopu nekoliko projekata prevođenja u okviru nastave i u okviru aktivnosti Kluba studenata A-302.

3.5. Izdavačke kuće

Naslovi iz makedonske književnosti u Hrvatskoj objavljeni su kod tridesetak nakladnika (u koje se ubrajaju udruge i društva). Najviše naslova iz makedonske književnosti do 2025. objavljeno je kod nakladnika Tim press (10), a zatim kod sljedećih nakladnika: V.B.Z. (8), Fraktura (7), Ibis grafika (5), Sandorf (3), Algoritam (3),

Disput (2), Mala zvona (2), Fidipid (2), Neolit (2), Hrvatsko društvo pisaca (2), Društvo hrvatskih književnika (2), Izvori (2) te kod ostalih po jedan naslov. Ističu se i oni koji su specijalizirani za određenu publiku ili određene žanrove ili je to jasno iz njihove izdavačke politike. Tako se u popisu javljaju izdavači koji pretežito objavljuju knjige za djecu (Ibis grafika i biblioteka Sezam Srednje Europe). Također se kao nakladnik ističe Vijeće makedonske nacionalne manjine Grada Zagreba (4 naslova) koje objavljuje isključivo naslove vezane uz manjinsku politiku i manjinska pitanja. Kad se gleda dostupnost publikacija u narodnim knjižnicama, potrebno je napomenuti da se neki naslovi javljaju u ograničenom broju primjeraka (ispod 5), i u tim slučajevima u pravilu je riječ o vrlo malim nakladnicima (Izvori) te udrugama i društvima (Klub studenata južne slavistike A-302, Spectrum, Udruga 3000 godina Za dar i dr).

3.6. Potpore i nagrade

Najveći dio naslova objavljen je uz potporu hrvatskih institucija, tj. Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Gradskog ureda za kulturu i civilno društvo Grada Zagreba (ranije Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport). Potporu objavi prijevoda makedonske književnosti povremeno je osiguravalo i Ministarstvo kulture Republike (Sjeverne) Makedonije, no samo ukoliko bi se nakladnici prijavljivili na natječaj Ministarstva. Do 2024. natječaj Ministarstva kulture RSM bio je otvoren stalno te su se prijave izdavača primale i rješavale tijekom cijele godine, no prijave hrvatskih izdavača nisu bile redovite. No tijekom 2024. i 2025. makedonske potpore su izostale čak i u slučaju prijave na natječaj, a razlog je bio taj što je program bio ukinut, da bi bio najavljen ponovno 2026. (Gagovska 2026). Osim hrvatskih i makedonskih potpora, česte su međunarodne potpore, među kojima se ističu mreža Traduki i Europska komisija.

Važno je naglasiti da su najčešći poticaj za prevođenje nekog naslova književne nagrade, bilo da se radi o domaćim („Roman godine", „Stale Popov", „Aco Šopov", „Racinovo priznanje", „Braća Miladinovci", „Novi!", „Prozart" i dr), bilo da se radi o međunarodnim nagradama („Balkanika", Nagrada Europske Unije za književnost i dr).

III. Prijevodna recepcija klasika: izabrani slučajevi

U prijevodnoj recepciji klasika posebna uloga pripisuje se antologijama jer se njima ostvaruje čitav proces kojim se strana književnost uključuje u ciljnu kulturu. Izbor tekstova, kojim prevedena književnost postaje sustav (Even-Zohar 2004), u antologiji je jasan i sažet. Usto, antologija ne prenosi samo pojedinačno djelo nego predodžbu o cjelini druge književnosti pa priređivač istodobno obavlja selekciju i označavanje, odnosno odlučuje što će se prevesti, a paratekst, odnosno peritekst (predgovor, pogovor itd) opravdava i opisuje izabrane tekstove. Za čitatelje koji izvornu književnost ne poznaju antologije stvaraju sliku te književnosti i funkcioniraju kao njezin kanon. Pri tome antologije obično nastaju kao rezultat rada posrednika iz akademskog i književnog polja (B. Pavlovski kao sveučilišni profesor i prevoditelj), koje Heilbron i Sapiro (2007.) izdvajaju kao ključne agente u slučaju ograničene cirkulacije. U recepciji makedonske književnosti pokazuje se da su antologije prethodile samostalnim izdanjima pa bi se moglo reći i da su djelomice otvorile put prijevodima pojedinačnih autora. Pri tome nije nevažno koliko su antologije prepoznatljive i dostupne u ciljnoj kulturi pa je tako važno ne samo tko je posrednik nego i kod kojih su nakladnika antologije objavljene. U slučaju prve dvije anotologije, radi se o prepoznatljivim i renomiranim izdavačima (*Gospodari labirinta* u Biblioteci Quorum Naklade MD, *Antologija nove makedonske drame* u Hrvatskom centru ITI). To je rezultiralo i stvaranjem slike o makedonskoj (fantastičnoj) kratkoj prozi i o makedonskoj suvremenoj drami u hrvatskoj kulturi. Isti je slučaj i s posljednjom antologijom makedonske poezije (Hrvatsko društvo pisaca). Povrh toga, sve su tri antologije široko dostupne u narodnim knjižnicama. Antologija makedonske kratke priče iz 2009. objavljena je kao tematski broj časopisa, izbor za Reviju malih književnosti objavljuje 2013. udruga, a izbor priča za djecu iz 2014. Vijeće nacionalne manjine, što je ograničilo i njihovu dostupnost i prepoznatljivost.

Od autora koji su nezaobilazna imena u makedonskom književnom kanonu, u prijevodima na hrvatski javljaju se trojica: K. Miladinov, M. K. Cepenkov i K. Racin. U slučaju potonjeg, doduše, nije riječ o prijevodnoj recepciji jer njegova zbirka pjesama *Bijela svitanja* (*Бели мугри*) u ovom razdoblju dobiva 2009. godine samo

pretisak (povodom 70 obljetnice njezina prvog izdanja u Samoboru 1939. na makedonskom jeziku), koji ne donosi prijevod pjesama na hrvatski. U slučaju prve dvojice, riječ je o prijevodima na hrvatski i dvojezičnim izdanjima. Pjesme K. Miladinova, dvopripadnog (makedonskog i bugarskog) književnika, objavljene su u posebnom izdanju koje donosi svih 15 njegovih sačuvanih pjesama u izvorniku i u prijevodu renomiranih hrvatskih pjesnika i pjesnikinja. Važnost ovog izdanja Miladinovljeve poezije je i u tome što drugi dio knjige obuhvaća opsežan pogovor B. Pavlovskog o djelu braće Konstantina i Dimitrija Miladinova te o poetici K. Miladinova s detaljnijim uvidom u kontekst njihova djelovanja kao i popisom literature. To je ujedno i jedino kritičko izdanje makedonskog književnog klasika na hrvatskom nakon 1991. godine. S obzirom da je riječ o kritičkom izdanju, status Miladinova kao makedonskog kanonskog autora u hrvatskom je kontekstu potvrđen samim izborom, kao i označavanjem kroz kritički pogovor. U slučaju M. K. Cepenkova, također dvopripadnog (makedonskog i bugarskog) autora, njegova priča *Siljan Roda* objavljena je u dvojezičnom izdanju u obliku slikovnice, a svrha publikacije je prvenstveno njezino uključivanje u obrazovni proces, tj. u nastavu makedonskog jezika u osnovnim (i srednjim) školama te onu nastavu koja se održava u organizaciji društava makedonske nacionalne manjine u Hrvatskoj. Publikacija nije popraćena popratnim tekstom koji bi ponudio kritičko čitanje priče ili širi uvid u Cepenkovljevo djelovanje i opus, no poleđini knjige objavljena je kratka bilješka (tzv. *blurb*) u kojoj se ističe mjesto i status autora i ove priče u makedonskoj književnosti. Doduše, u sva tri slučaja, gleda li se mjesto njihove publikacije (nakladnik koji je ujedno i institucija vezana uz makedonsku nacionalnu manjinu), može se reći da je ciljana publika bila makedonska zajednica u R. Hrvatskoj, a to se odražava i u dostupnosti ovih naslova u javnim knjižnicama.

Iz predstavljenih podataka zasebnih prijevoda izvan antologija, razvidno je da se među zastupljenim autorima i naslovima javljaju i (suvremeni) klasici u sva tri književna roda. Za potrebe ove analize, izdvojit će se oni autori koji su kao klasici i predstavljeni u paratekstualnim elementima. Kao ključni paratekstualni elementi ovdje se nameću pogovori, a zatim i bilješke o autorima. Gotovo svi objavljeni prijevodi dolaze s bilješkama o autorima i prevoditeljima, a

mnogi i s tzv. blurbovima, tj. promotivnim tekstovima na poleđini knjige. Pogovori (i predgovori) su rijetki, a kada se javljaju, njihov je cilj čitateljima pružiti osnovne informacije o autoru, njegovu mjestu i statusu u makedonskoj književnosti, kontekstualizirati prevedeno djelo te ponuditi interpretaciju. Tako su kao klasici u pogovorima (i drugim paratekstualnim elementima) u hrvatskim izdanjima predstavljeni (iako ne svi u jednakoj mjeri): V. Andonovski, K. Ćulavkova, Ž. Čingo, B. Đuzel, M. Madžunkov, O. Nikolova, L. Starova, G. Stefanovski i V. Urošević[22].

Navedeni autori izdvojeni su za potrebe ovog rada i stoga što se javljaju u gotovo svakom pregledu makedonske književnosti, neizostavni su u antologijama i sličnim izborima, a jednako su zastupljeni i u povijestima makedonske književnosti kao i antologijama (Đurčinov 1988; Drugovac 1990, Sazdov et al, 1991; Jakimovska-Tošić et al 2014). Iako, valja napomenuti da se i neki drugi na hrvatski prevedeni autori jednako pojavljuju u antologijama i pregledima, no oni u hrvatskim izdanjima nisu predstavljeni kao klasici ili dio kanona. Tako se, primjerice, među imenima koja su zastupljena u već spomenutom projektu „135 tomova makedonske književnosti", javljaju i sljedeći autori prevedeni na hrvatski: V. Acevska, V. Andonovski, B. Cvetkovski, K. Ćulavkova, Ž. Čingo, L. Dimkovska, D. Dukovski, B. Đuzel, R. Jačev, S. Janevski, E. Lafazanovski, N. Madžirov, M. Madžunkov, (D. Mihajlovski), Ž. Mirčevska, O. Nikolova, G. Smilevski, L. Starova, G. Stefanovski, V. Urošević. Od autora koji su do sada objavljeni u spomenutoj novijoj ediciji izdavačke kuće Ars Lamina u prijevodu na hrvatski se javljaju V. Urošević, K. Ćulavkova, Ž. Čingo, N. Madžirov, V. Martinovski i O. Nikolova.

Romani *Velika voda* Ž. Činga i *Vrijeme irvasa* M. Madžunkova objavljeni su u poznatoj i renomiranoj biblioteci „Na tragu klasika" izdavačke kuće Disput. Već naziv biblioteke upućuje na status zastupljenih autora, pa i na svojevrsnu misiju same biblioteke. Osim

[22] Ovom popisu može se dodati još i autori čija su djela objavljena 2026. pa time nisu ušla u istraženi korpus: S. Janevski s romanom *Deponij* i D. Mihajlovski s romanom *Bajazid i Olivera*.

toga, važno je istaknuti i uređivačku praksu koja podrazumijeva da svaki naslov dolazi s popratnim pogovorom koji iz izdanja u izdanje poprima prepoznatljivu strukturu, a autori pogovora uglavnom su prevoditelji. Pogovor *Velikoj vodi* potpisuje prevoditelj romana, I. Baković, a u pogovoru se u osnovnim crtama opisuje kontekst djelovanja Ž. Činga i njegov status u makedonskoj književnosti, njegov opus i osnovne crte njegove poetike te se daje osvrt na sam roman i njegovo mjesto u povijesti makedonske književnosti. U slučaju Madžunkovljeva romana kao autor predgovora javlja se makedonski književnik i književni teoretičar V. Andonovski, a u tekstu se isto tako opus autora kontekstualizira u okvir makedonske književnosti, objašnjava se zašto je riječ o klasiku te se daje interpretativni kontekst romana.

Dva prijevoda V. Uroševića (*Madžun* i *Zmajeva nevjesta*) popraćena su pogovorima koje potpisuju prevoditelji (J. Lužina, I. Baković) i u kojima se daju osnovne informacije o autoru, njegovu opusu, poetici te mjestu prevedenog djela u okviru makedonske književnosti, a posebno se naglašava i Uroševićev status klasika.

S pogovorom dolazi i većina prijevoda knjiga L. Starove, jedinog u istraženom korpusu na hrvatski prevođenog makedonskog književnika koji piše na makedonskom i albanskom jeziku. Prvo izdanje prijevoda romana *Vrijeme koza* (2000.) popraćeno je pogovorom francuskog filozofa i sociologa Edgara Morina, a drugo izdanje (2019.) u kojem je ovaj roman objavljen u istoj knjizi s romanom *Povratak koza* popraćeno je pogovorom makedonskog filozofa Ferida Muhića, dok pogovor njegovu romanu *Ervehe: knjiga o jednoj majci* potpisuje književna teoretičarka Elizabeta Šeleva.

Baršunasti pokrov O. Nikolove nema pogovora, iako prevoditeljica u promotivnom tekstu na poleđini knjige naglašava status autorice u makedonskoj književnosti, a to se čini i u bilješci o autorici. U slučaju Nikolove važno je spomenuti i to da je njezin status u kanonu bio i podvrgnut feminističkom čitanju makedonske književne historiografije (Koteska 2003), a njezina su djela 2022. godine objavljena u 10 tomova u sklopu nove biblioteke „Edicija makedonski književni klasici" izdavačke kuće Ars Lamina.

Što se tiče knjiga poezije, od izabranih samo je izbor pjesama K. Ćulavkove popraćena pogovorom koji potpisuje prevoditeljica M. Mastnak Car koja u svom tekstu daje pregled i analizu pjesničina opusa te objašnjava izbor pjesama. Značajno je spomenuti i da je prijevod, kao i pogovor, rezultat prevoditeljičina opsežnijeg diplomskog rada u kojem se detaljnije analizira pjesnički opus Ćulavkove, a koji je izrađen pod mentorstvom B. Pavlovskog. Izbor pjesama B. Đuzela dolazi bez pogovora, no bilješka o autoru, koju je sastavio prevoditelj B. Pavlovski, opsežnija je te donosi detaljnije informacije o autorovu opusu i o njegovu statusu u makedonskoj književnosti.

Knjiga drama G. Stefanovskog objavljena je kao izbor reprezentativna četiri dramska teksta, kojima se predstavljaju i dvije veće faze iz dramatičareva opusa, tj. njegova rana faza i njegova kasnija, tzv. postjugoslavenska faza. Na početku knjiige objavljen je kraći predgovor B. Pavlovskog u kao osvrt na jednu izvedbu Stefanovskijeve drame *Bakanalije* (1997, u režiji B. Brezovca), a na kraju je objavljen pogovor I. Bakovića u kojem se daje pregled autorova opusa, s naglaskom na četiri u knjigu uvrštene drame, te je dodan i popis izabrane literature o G. Stefanovskom.

Prijevodi djela V. Andonovskog popraćena su samo bilješkom o autoru, osim njegove knjige drama *Genetika pasa* i zbirke priča *Pripitomljavanje kuje*. Knjizi drama pogovor je sastavila M. Muhoberac koja daje vlastita čitanja uvrštenih dramskih tekstova. Knjiga *Pripitomljavanje kuje* dolazi s pogovorom prevoditelja B. Pavlovskog koji se izdvaja od svih pogovora hrvatskim izdanjima makedonske književnosti. Naime, pogovor jednostavnog naslova *Pogovor hrvatskom izdanju (prevoditeljeve marginalije)* u zagradama najavljuje i prevoditeljev subjektivan osvrt (pisan u prvom licu jednine) i na samu ulogu prevoditelja. Ponajprije, ovdje je Andonovski prvi put u paratekstu predstavljen kao jedan od najreprezentativnijih predstavnika makedonske književnosti, a njegova je kratka proza stavljena u širi kontekst makedonske književnosti (ne samo suvremene).

S obzirom da je istraživanjem obuhvaćen samo prijevodni repertoar, a ne i šira recepcija makedonske književnosti u Hrvatskoj,

ovdje izostaje i uvid u kritičku recepciju izdvojenih klasika, njihovu medijsku, festivalsku prisutnost, kao i intermedijalne adaptacije makedonske književnosti (film, kazalište, strip). Teme su to koje su u slučaju nekih autora istražene, no u većoj mjeri ostaju još uvijek neistražene te bi mogle uvelike dopuniti odgovor na pitanje o recepciji makedonske književnosti i njezinih klasika.

IV. Zaključak

Istraživanje korpusa od 79 naslova pokazuje da je prijevodna recepcija makedonske književnosti u Hrvatskoj nakon 1991. prošla put od gotovo desetogodišnje šutnje do dosad najintenzivnijeg razdoblja prevođenja: gotovo 90% naslova objavljeno je nakon 2011., a trend se nastavlja i 2026. Prevladavaju roman i kratka proza, dok je drama je najmanje zastupljena. Recepciju nose malobrojni posrednici, ponajprije B. Pavlovski, dok izbor naslova uvelike usmjeravaju književne nagrade i programi potpore, čija nestalnost izravno utječe na produkciju. Klasici makedonske književnosti zastupljeni su neravnomjerno, jasno je da postoji još dosta praznina koje se mogu ispuniti sustavnijim planiranjem i provedbom kulturne politike makedonskih institucija. Kad je riječ o slici makedonske književnosti (i njezina kanona) u Hrvatskoj, antologije su prethodile pojedinačnim izdanjima i sudjelovale u oblikovanju predodžbe o cjelini te književnosti, a za utemeljitelje poslijeratnog kanona ostaju jedini oblik prisutnosti na hrvatskom jeziku. Klasici do 1945. (K. Miladinov, M. K. Cepenkov, K. Racin) javljaju se uglavnom u izdanjima vezanima uz makedonsku nacionalnu manjinu, i to uz ograničenu dostupnost. Najvidljiviji su suvremeni klasici (Ž. Čingo, M. Madžunkov, V. Urošević, L. Starova, O. Nikolova, G. Stefanovski, V. Andonovski), čiji se kanonski status prenosi ponajprije paratekstom: pogovorima, bilješkama i bibliotekama poput Disputove „Na tragu klasika", a još su vidljiviji autori mlađih generacija koji nisu predstavljeni kao klasici, nego postignutim velikim uspjehom kod makedonske, regionalne i međunarodne publike (G. Smilevski, L. Dimkovska, R. Bužarovska). Konačno, moglo bi se ustvrditi da se prijevod potvrđuje kao jedna od institucija kanonizacije čiji je rezultat kanon u nastajanju, oblikovan (a osobito ovisan o) potporama i zalaganjem posrednika

nego sustavnim izborom. Potpuniju sliku dalo bi istraživanje kritičke i intermedijalne recepcije te bibliografija prijevoda prije 1991.

Literatura

Alađozovski, Robert. (2021). *Сите дрејвери вклучени. Извештај (факти, анализа и препораки) за македонската литература во превод (2015–2020)* [*All Drivers Included: A Report (Facts, Analysis and Recommendations) on Macedonian Literature in Translation (2015–2020)*]. Skopje: Goten. (In Macedonian.)

Banović, Ksenija. (2021). *Bibliografija prijevoda bugarske književnosti objavljenih u Hrvatskoj: izvor za proučavanje književno-kulturnih i nakladničkih veza* [*A Bibliography of Translations of Bulgarian Literature Published in Croatia: A Source for the Study of Literary, Cultural and Publishing Relations*]. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. URL: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:736463 (pristupljeno 20. 3. 2026.) (In Croatian.)

Bourdieu, Pierre.(2002). Les conditions sociales de la circulation internationale des idées [The Social Conditions of the International Circulation of Ideas]. *Actes de la recherche en sciences sociales* 145. 3–8.URL:https://www.persee.fr/doc/arss_0335-5322_2002_num_145_1_2793(pristupljeno 8. 3. 2026.) (In French.)

Calvino, Italo. (2010). *Perché leggere i classici* [*Why Read the Classics*]. Milano: Oscar Mondadori. (In Italian.)

Casanova, Pascale. (2024). *Svjetska književna republika* [*The World Republic of Letters*]. Zagreb: Meandarmedia. (In Croatian.)

Cuculić, Kim. (2012). Igor Isakovski pokreće tužbu protiv hrvatskih izdavača Orion i Slovo [Igor Isakovski Files a Lawsuit against the Croatian Publishers Orion and Slovo]. *Novi list*, 4. 4. 2012. URL: https://www.novilist.hr/ostalo/kultura/igor-isakovski-pokrece-tuzbu-protiv-hrvatskih-izdavaca-orion-i-slovo/ (pristupljeno 18. 3. 2026.) (In Croatian.)

Друговац, Миодраг. (1990). *Историја на македонската книжевност: XX век* [*A History of Macedonian Literature: The 20th Century*]. Скопје. (In Macedonian.)

Duda, Dean. (2017). Prema genezi i strukturi postjugoslavenskog književnog polja (bilješke uz Bourdieua) [Towards the Genesis and Structure of the Post-Yugoslav Literary Field (Notes on Bourdieu)]. U: Karlić, Virna; Šakić, Sanja; Marinković, Dušan (ur.). *Tranzicija i kulturno pamćenje: zbornik radova* [*Transition and Cultural Memory: Collected Papers*]. Zagreb: Srednja Europa. 45–56. (In Croatian.)

Đurčinov, Milan. (1987). Možnosti za komparativnoto proučavanje na ponovata makedonska književnost vo jugoslovenskiot književen i kulturen kontekst [Possibilities for a Comparative Study of Modern Macedonian Literature in the Yugoslav Literary and Cultural Context]. U: Fišer, Ernest; Grčević, Franjo (ur.). *Komparativno proučavanje jugoslavenskih književnosti (2)* [*Comparative Study of Yugoslav Literatures (2)*]. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskoga fakulteta. 19–23. (In Macedonian.)

Đurčinov, Milan. (1988). *Nova makedonska književnost (1945–1980)* [*New Macedonian Literature (1945–1980)*]. Beograd: Nolit. (In Serbian.)

Đurišin, Dionýz. (1988). Posebne interliterarne zajednice [Special Interliterary Communities]. U: Fišer, Ernest; Grčević, Franjo (ur.). *Komparativno proučavanje jugoslavenskih književnosti (3)* [*Comparative Study of Yugoslav Literatures (3)*]. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskoga fakulteta. 24–28. (In Croatian.)

Đurišin, Dionýz. (1991). Daljnje mogućnosti i perspektive istraživanja međuknjiževnog procesa [Further Possibilities and Perspectives in the Study of the Interliterary Process]. U: Grčević, Franjo (ur.). *Komparativno proučavanje jugoslavenskih književnosti (4)* [*Comparative Study of Yugoslav Literatures (4)*]. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskoga fakulteta. 29–44. (In Croatian.)

Even-Zohar, Itamar. (2004). The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem. U: Venuti, Lawrence (ur.). *The Translation Studies Reader*. London, New York: Routledge.

Гаговска, Елена. (2026). Две години нема буџет за превод на македонски книги во странство [Two Years without a Budget for Translating Macedonian Books Abroad]. URL: https://prizma.mk/dve-godini-nema-budhet-za-prevod-na-makedonski-knigi-vo-stranstvo/ (pristupljeno 18. 3. 2026.) (In Macedonian.)

Guillory, John. (1993). *Cultural Capital: The Problem of Literary Canon Formation*. Chicago: University of Chicago Press.

Heilbron, Johan; Sapiro, Gisèle. (2007). Outline for a Sociology of Translation: Current Issues and Future Prospects. U: Wolf, Michaela; Fukari, Alexandra (ur.). *Constructing a Sociology of Translation*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 93–107.

Јакимовска Тошиќ, Maja et al. (2014). *Антологија на македонската книжевност: Книжевни остварувања од IX до XXI век* [*An Anthology of Macedonian Literature: Literary Achievements from the 9th to the 21st Century*]. Skopje: Institut za makedonska literatura. (In Macedonian.)

Kalogjera, Goran. (2025). Prevođenje i znanstveno istraživanje kao temelji upoznavanja hrvatske i makedonske književnosti [Translation and Scholarly Research as Foundations for Getting to Know Croatian and Macedonian Literature]. *Kanavelić: časopis za književnost, umjetnost i znanost* 11. 72–84. (In Croatian.)

Kovač, Zvonko. (2016). *Interkulturne studije i ogledi. Međuknjiževna čitanja, mentorstva* [*Intercultural Studies and Essays: Interliterary Readings, Mentorships*]. Zagreb: FF press. (In Croatian.)

Kramarić, Zlatko. (1991). *Makedonske teme i dileme* [*Macedonian Themes and Dilemmas*]. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske. (In Croatian.)

Kramarić, Zlatko. (2009). *Identitet, tekst, nacija. Interpretacije crnila makedonske povijesti* [*Identity, Text, Nation: Interpretations of the Darkness of Macedonian History*]. Zagreb: Naklada Ljevak. (In Croatian.)

Kramarić, Zlatko; Banović-Markovska, Angelina. (2013). *Politika, kultura, identitet (interkulturalni dijalog)* [*Politics, Culture, Identity (An Intercultural Dialogue)*]. Zagreb: Školska knjiga. (In Croatian.)

Latković, Ivana. (2019). Recepcija suvremene bugarske proze u južnoslavenskom kontekstu [The Reception of Contemporary Bulgarian Prose in the South Slavic Context]. U: Kovač, Zvonko; Vasung, Ana (ur.). *Prvi hrvatsko-bugarski slavistički susret: Suvremeni bugarski jezik i književnost u poredbeno-slavističkom i interdisciplinarnom kontekstu* [*The First Croatian-Bulgarian Slavic Studies Meeting: Contemporary Bulgarian Language and Literature in a Comparative Slavic and Interdisciplinary Context*]. Zagreb: FF Press. (In Croatian.)

Mikšić, Vanda; Huber, Marta. (2023). *Prijevodi i recepcija talijanske književnosti u Hrvatskoj od 1991. do 2020.* [*Translations and Reception of Italian Literature in Croatia from 1991 to 2020*]. Zadar: Sveučilište u Zadru; Zagreb: Meandarmedia. (In Croatian.)

Mikšić, Vanda; Sindičić Sabljo, Mirna; Tonković, Željka. (2023). Francuska i frankofonske književnosti u prijevodima na hrvatski jezik od 1991. do 2020. godine [French and Francophone Literatures in Croatian Translation from 1991 to 2020]. *Književna smotra* 55, 209 (3). 31–52. (In Croatian.)

Pavletić, Vlatko. (1980). *100 djela književnosti jugoslavenskih naroda* [*100 Works of the Literatures of the Yugoslav Peoples*]. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske. (In Croatian.)

Postnikov, Boris. (2025). *Književna republika Jugoslavija od 1989. do 2022.* [*The Literary Republic of Yugoslavia from 1989 to 2022*]. Zagreb: Durieux. (In Croatian.)

Prošev-Oliver, Borjana. (2010). *Egzil u makedonskoj književnosti* [*Exile in Macedonian Literature*]. Zagreb: Zajednica Makedonaca u R. Hrvatskoj. (In Croatian.)

Protrka, Marina. (2009). *Stvaranje književne nacije: oblikovanje kanona u hrvatskoj književnoj periodici 19. stoljeća* [*Creating a Literary Nation: Canon Formation in Nineteenth-Century Croatian Literary Periodicals*]. Zagreb: FF Press. (In Croatian.)

Sapiro, Gisèle. (2014). The Sociology of Translation: A New Research Domain. U: Bermann, Sandra; Porter, Catherine (ur.). *A Companion to Translation Studies*. Hoboken: Wiley Blackwell. 82–94.

Sazdov, Tome et al. (1991). *Makedonska književnost* [*Macedonian Literature*]. Zagreb: Školska knjiga. (In Croatian.)

Tošović, Branko; Koviloski, Slavčo. (2025). *Македонска поетика и стилистика. Колективна монографија* [*Macedonian Poetics and Stylistics: A Collective Monograph*]. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität. (In Macedonian.)

Venuti, Lawrence. (2004). Translation, Community, Utopia. U: Venuti, Lawrence (ur.). *The Translation Studies Reader*. London, New York: Routledge. 468–488.

Vuksanović Kursar, Maria. (2008). Dionýz Ďurišin: Međuknjiževne zajednice i teorija umjetničkoga prijevoda [Dionýz Ďurišin: Interliterary Communities and the Theory of Literary Translation]. *Philological Studies* 6 (1). URL:https://journals.ukim.mk/index.php/philologicalstudies/hr/article/view/714 (pristupljeno 8. 3. 2026.) (In Croatian.)